

На основу члана 43. став 3. Закона о Влади („Службени гласник РС”, бр. 55/05, 71/05 – исправка, 101/07, 65/08, 16/11, 68/12 – УС, 72/12, 7/14 – УС, 44/14 и 30/18 – др. закон), на предлог Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог,

Влада доноси

З А К Љ У Ч А К

1. Усваја се Извештај о стању заштите и унапређења равноправности полова у Републици Србији за 2019. годину, који је саставни део овог закључка.

2. Влада ће извештај из тачке 1. овог закључка доставити Народној скупштини, ради информисања.

3. Извештај из тачке 1. овог закључка објавити на интернет страници Министарства за људска и мањинска права и друштвени дијалог.

4. Овај закључак, ради реализације, доставити Министарству за људска и мањинска права и друштвени дијалог и Генералном секретаријату Владе.

05 Број: 021-8229/2021
У Београду, 9. септембра 2021. године

В Л А Д А

ПРЕДСЕДНИК

Ана Брнабић

4100321.013/40

ИЗВЕШТАЈ О СТАЊУ ЗАШТИТЕ И УНАПРЕЂЕЊА РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ ЗА 2019. ГОДИНУ

Увод

Закон о равноправности полова („Службени гласник РС”, број 104/09), који је донет 11. децембра 2009. године, у члану 52. став 2. предвиђао је да: „Министарство надлежно за послове равноправности полова подноси најмање једном годишње извештај о стању заштите и унапређења равноправности полова Влади и надлежном одбору Народне скупштине”. Имајући у виду наведено, Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је 19. децембра 2019. године упутило допис надлежним органима државне управе са молбом за достављање података о примени наведеног закона у 2019. години и припремило прелиминарни Нацрт овог извештаја.

Будући да је *Законом о министарствима* („Службени гласник РС”, број 128/20) у члану 12. став 3. предвиђено да „Министарство за људска и мањинска права и друштвени дијалог обавља послове државне управе који се односе на: равноправност полова; антидискриминациону политику; питања у вези са родном равноправношћу, с циљем унапређења родне равноправности у Републици Србији, као и друге послове одређене законом”, поменуто Министарство (у даљем тексту: ресорно Министарство), подноси наведени извештај ради разматрања и усвајања на Влади и достављања надлежном Одбору за људска и мањинска права и равноправност полова Народне скупштине Републике Србије.

Поред тога, имајући у виду да су, на основу члана 13. став 1. *Закона о равноправности полова* и члана 3. *Правилника о садржају и начину достављања плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и годишњег извештаја о његовом спровођењу* („Службени гласник РС”, број 89/10), послодавци који запошљавају више од 50 лица дужни да сачињавају поменути план мера и подносе извештаје о његовом спровођењу, основ за израду овог извештаја чине и подаци добијени од 378 послодаваца, као и подаци из Агенције за привредне регистре (у даљем тексту: АПР).

Имајући у виду да су на основу члана 51. *Закона о равноправности полова* и *Правилника о евиденцији и документацији о правоснажним одлукама судова о заштити због дискриминације полова* („Службени гласник РС”, број 98/10) судови били дужни да министарству надлежном за послове равноправности полова доставе све правоснажне одлуке донете у парницама за остваривање грађанскоправне заштите због дискриминације по основу пола, па је, по том основу, достављено укупно 78 извештаја из основних, виших и апелационих судова у Републици Србији. Ови извештаји су, такође, били један од основа за сачињавање обједињеног извештаја о стању заштите и унапређења равноправности полова у 2019. години.

Поред наведеног, 14. јануара 2020. године објављен је *Јавни позив удружењима чији су циљеви рада везани за унапређење равноправности полова*, са молбом да доставе податке о својим активностима у 2019. години, тако да ће у овом извештају бити садржани и неки од достављених података од стране удружења, односно организација цивилног друштва.

Посебно истичемо да је Сектор за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности (који се од јула 2017. године до октобра 2020. године налазио у саставу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања), у новембру и децембру 2019. године, спровео испитивање ставова јавног мњења о томе шта грађани и грађанке у Републици

Србији мисле о родној равноправности, као и о спречавању и сузбијању насиља над женама. Ово испитивање је у складу са чланом 11. тачка 2) тзв. Истанбулске конвенције, односно са *Законом о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици* („Службени гласник РС – Међународни уговори”, бр. 12/13 и 4/14). Испитивање ставова јавног мњења је спроведено на случајном узорку од 560 грађана и грађанки у Републици Србији и његови резултати су представљени широј јавности 12. децембра 2019. године у „EU Info Centru” у Београду. Полазећи од приоритеног циља Владе Републике Србије, утврђеном у Акционом плану за спровођење Програма Владе за период 2017-2020. године (у даљем тексту: АПСРП) 4.2. – *Ефективна популациона политика и посвећеност осетљивим (рањивим) групама*, као и предвиђеним резултатима – *Унапређена родна равноправност жена и мушкараца и култура родне равноправности*, указујемо на то да је на основу резултата поменутог испитивања ставова јавног мњења, утврђено да **чак 74% испитаника у Републици Србији има позитиван став према родној равноправности**, а 26% испитаника има негативан, што је значи да је 14% више од планираног процента грађана и грађанки исказало позитиван став према овој вредности у 2019. години.

На основу укупно 475 извештаја достављених из: надлежних органа јавне власти (органи државне управе и локалне самоуправе), правосудних органа, АПР-а, појединих образовних, културних и спортских институција, привредних субјеката и удружења, као и на основу истраживања Сектора за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности ресорног Министарства - сачињен је *Извештај о стању заштите и равноправности полова у Републици Србији за 2019. годину* (у даљем тексту: Извештај), који садржи анализу постојећег стања у Републици Србији и препоруке за унапређење равноправности полова у наредном периоду.

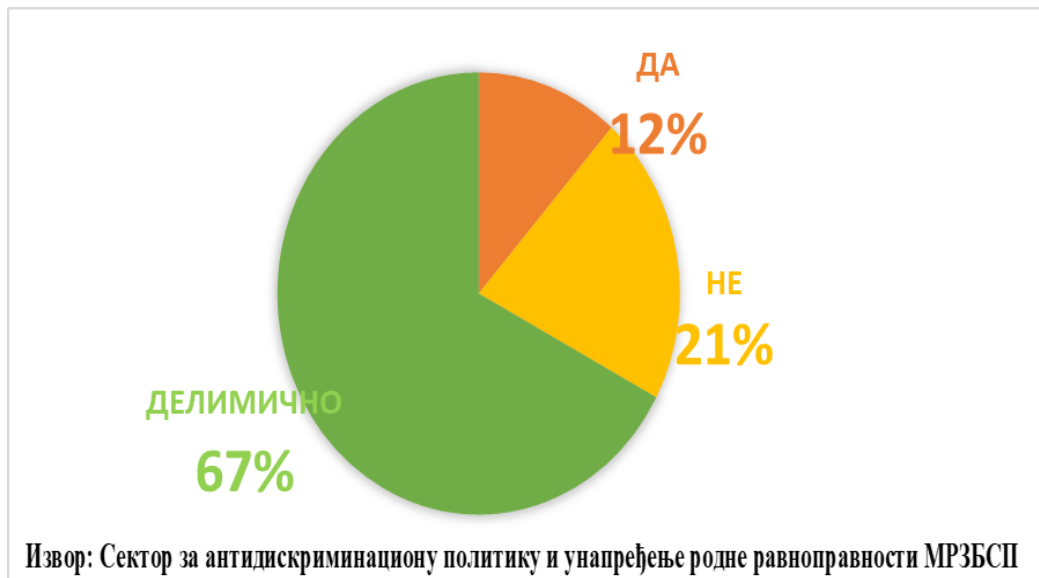
I. ЈЕДНАКЕ МОГУЋНОСТИ И РАВНОПРАВНОСТ ПОЛОВА

У *Закону о равноправности полова* (у даљем тексту: Закон) у глави I. *Основне одредбе*, у члану 3. став 1. наводи се да: „Органи јавне власти развијају активну политику једнаких могућности у свим областима друштвеног живота”, а у ставу 2. истог члана прецизира се да: „Политика једнаких могућности подразумева равноправно учешће полова у свим фазама планирања, доношења и спровођења одлука од утицаја на положај жена и мушкараца“. Међутим, садржина закона се надаље не односи на све области друштвеног живота, већ само на приоритетне, у које спадају: рад и запошљавање, социјална и здравствена заштита, породични односи, образовање, култура и спорт, политички и јавни живот. Посебан је проблем што се овај закон не односи на област привредног развоја, имајући у виду да су жене значајан и недовољно искоришћени потенцијал привредног развоја Републике Србије.

Такође, поново указујемо, да се овај закон не односи ни на све актере у друштву који би својим ангажовањем могли да дају значајан допринос остваривању и унапређивању равноправности полова. Као што смо навели у *Извештају о стању заштите и равноправности полова у 2018. години*, уочени недостаци овог закона, могу бити отклоњени изменама и допунама постојећег закона или доношењем новог Закона о родној равноправности.

На основу испитивања ставова јавног мњења о томе шта грађани и грађанке у Републици Србији мисле о родној равноправности, спречавању и сузбијању насиља над женама, спроведеног 2019. године, ресорно Министарство је дошло до сазнања да чак 67% испитаника, оба пола, сматра да је само делимично упознато са својим правима која проистичу из *Закона о равноправности полова*, док је 21% изјавило да није упознато са својим правима, а 12% да је упознато са својим правима (Слика 1). При том, треба имати у виду да је у узорку од укупно 560 лица, на основу пола, било 25%

мушкараца, а 75% жена. Такође, важно је напоменути да је у структури узорка, по основу запослености, било 87% запослених лица и 13% незапослених лица. Према старосној структури било је: од 16 до 24 година 6%; од 25 до 35 година 37%; од 36 до 65 година 56% и од 66 до 100 година 1%. Према степену образовања у узорку је било испитаника и испитаница са: звањем др, мр, МА 35%; завршеном високом и вишом стручном спремом 54%; завршеном средњом стручном спремом 11%; завршеном основном школом 0% и незавршеном основном школом 0%. Према месту становања у узорку је било испитаника и испитаница из: великих градова 95%, из малих градова 3% и са села 2% испитаника. Стога, узимајући у обзир све показатеље у вези узорка, наведени резултати да чак 67% грађана и грађанки сматра да су само делимично упознати са својим правима у вези примене Закона о равноправности полова су били значајни за формулисање мера за унапређење политике у овој области.

Слика 1: Одговори испитаника о томе да ли су довољно упознати са својим правима садржаним у Закону о равноправности полова

Наведени резултати испитивања указују на потребу да се у наредном периоду становници Републике Србије интензивније укључе у различите видове информисања и обука о родној равноправности, примени политика једнаких могућности и спречавању насиља у породици, а посебно насиља над женама. При том, треба имати у виду да у Буџету Владе Републике Србије за 2019. годину нису била опредељена средства ресорном Министарству за ове намене, а у Националној академији за јавну управу у 2019. години није било обука за запослене у органима државне управе и локалне самоуправе на тему родне равноправности.

Током 2019. године настављен је рад на усаглашавању текста *Нацрта закона о родној равноправности*, у надлежности Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања. У непосредним разговорима на састанку и давањем у више наврата писменим путем конкретних сугестија за унапређење текста, покушано је да се дође до прихватљивог решења, које би било усклађено са највишим европским стандардима. Нацрт закона није утврђен од стране Владе у 2019. години због постојања различитих мишљења у погледу текста овог закона између, које је потребно усагласити.

КТРР, Министарство европских интеграција и канцеларија УН Women у Србији имплементирају трогодишњи пројекат под називом *Кључни кораци ка родној равноправности* (од марта 2018. године до фебруара 2021. године), који има за циљ да подржи Владу у ефикасној примени законодавства ЕУ о родној равноправности и *Националне стратегије за родну равноправност за период од 2016. до 2020. године*, доприносећи конкретним мерама Националног акционог плана за родну равноправност 2016-2018, јачању капацитета КТРР и подршци женским организацијама цивилног друштва. Пројекат обухвата, не само подршку КТРР, већ и подршку Министарству за европске интеграције и институцијама укљученим у програмирање ЕУ фондова како би укључили родну перспективу у планирање и програмирање помоћи. Осим тога, пројекат је усмерен на унапређивање положаја жена и подршку локалним заједницама у испуњавању својих обавеза о родној равноправности. Корисници пројекта су КТРР, Министарство за европске интеграције и женске организације цивилног друштва. У оквиру овог пројекта се радило на јачању капацитета представника и представница Министарства за европске интеграције и ИПА јединица за укључивање родне перспективе у програмирање, имплементацију, извештавање и ИПА програме.

Према извештају КТРР, почетком 2019. године завршена је евалуација Акционог плана за спровођење Стратегије за родну равноправност за период 2016. до 2018. године. Основни циљ те евалуације је био да се утврде резултати које су Влада Републике Србије и њени партнери постигли током три године примене Националне стратегије за родну равноправност за период 2016. до 2020 и пратећег Акционог плана. Више од 100 експерата и експерткиња оцењивало је статус родне равноправности у Републици Србији по неколико кључних критеријума. Резултати евалуације су представљани и дискутовани на јавним консултацијама које су организоване у склопу процеса израде новог Акционог плана за родну равноправност за период 2019. до 2020. године, које су спроведене током фебруара и марта 2019 године. Подршку овом процесу пружила је канцеларија UN Women, у оквиру пројекта „*Кључни кораци ка родној равноправности*”. Кључне активности КТРР и резултати током 2019. били су: писање и усаглашавање новог Акционог плана за родну равноправност; додељена су средства организацијама цивилног друштва у области економског оснаживања жена; додељена су средства локалним механизмима за родну равноправност за имплементацију локалних акционих планова за родну равноправност; израђен је *Приручник за употребу родно осетљивог језика*; радило се на јачању капацитета представника и представница Министарства за европске интеграције и ИПА јединица за укључивање родне перспективе у програмирање, имплементацију, извештавање и ИПА програме. О овим активностима видети детаљније у одговарајућим деловима овог извештаја. Овај пројекат се рализује од марта 2018. године до фебруара 2021. године.

Поред наведеног, КТРР је у 2019. години наставило израду првог *Националног прегледа о оствареном напретку у спровођењу Пекишке декларације и Платформе за акцију +25* у оквиру обележавања двадесетпетогодишњице од усвајања Пекишке Декларације и Платформе за акцију и петогодишњице доношења Агенде 2030 одрживог развоја УН. Секретар Економске комисије УН за Европу (UNECE) позвао је све државе чланице да у циљу обележавања ове годишњице израде и доставе петогодишње националне прегледе/извештаје о примени ове платформе до 1.5.2019. године. Такође, на позив Европског института за родну равноправност (EIGE), представници КТРР су у мају 2019. године учествовали и дали допринос изради регионалног, тј. европског извештаја о примени Пекишке декларације и Платформе за акцију са препорукама за будуће активности. Радном састанку је председавала Виргинија Лангбак, директорка EIGE, а били су присутни и представници других земаља из региона. На састанку су представљени главни налази истраживања о примени Пекишке декларације и Платформе за акцију коју је припремио EIGE и представљене су прелиминарне листе препорука на које су у консултативном процесу присутни експерти земаља чланица давали коментаре и сугестије за израду коначних препорука за будуће политике, мере и активности у циљу постизања пуне примене Пекинг +25.

II. РАД, ЗАПОШЉАВАЊЕ, СОЦИЈАЛНА И ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА

Значајна пажња у *Закону о равноправности полова* се посвећује области рада, запошљавања, социјалне и здравствене заштите и, у вези са наведеним, закон је предвидео низ мера како за послодавце, тако и за органе јавне власти чији је циљ отклањање неједнакости у наведеним областима. Овај део извештаја за 2019. годину је сачињен на основу извештаја ресорног Министарства у области рада, запошљавања, социјалне заштите, укључујући и извештај Националне службе запошљавања (у даљем тексту: НСЗ), Министарства привреде, Министарства без портфеља за иновације и технолошки развој, Министарства здравља, Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност полова, АПР-а, као и на основу *378 Извештаја о спровођењу Плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова у 2019. години*, достављених од привредних субјеката који запошљавају више од 50 запослених.

1. Остваривање равноправности полова у области рада и запошљавања

Остваривање равноправности у области рада и запошљавања, као сегмент свеобухватне економске политике Републике Србије, у складу је са спровођењем политике једнаких могућности на тржишту рада и са промовисањем једнаког приступа економским могућностима за жене и мушкарце. У вези са наведеним, Министарство трговине, туризма и телекомуникација је крајем 2019. године започело Програм „*Девојке у технологији*”, који треба да спроводе ово министарство и Америчка привредна комора у Србији са циљем да оснажи студенткиње завршне године основних или мастер студија техничких факултета за проналажење посла у ИТ сектору у којем је проценат заступљености жена око 18%.

Према подацима Министарства без портфеља задуженог за иновације и технолошки развој - будућност Србије је у женама предузетницама и стога је дизањан посебан програм женског иновационог предузетништва за 2019. годину, у циљу охрабривања великог броја жена да покрену своје компаније. Наиме, Уредбом Владе 05 број: 110-1660/19-1 од 6. марта 2019. године утврђен је *Програм подршке развоју и промоцији женског иновационог предузетништва за 2019. годину* („Службени гласник РС”, број 15/19), за чију реализацију су Законом о буџету Републике Србије за 2019. годину обезбеђена средства у износу од 100.000.000,00 динара. Стога, наведени Програм представља пример добре праксе у овој области, захваљујући којем су постигнути следећи резултати: додељено је 117 грантова, 171 предузетница је користила услуге менторинга, кроз више од 40 обука прошло је 876 предузетница, док је 4.389 полазница прошло едукацију путем онлајн платформе. Одржано је 20 конференција и округлих столова на којима је учествовало 1.884 учесница, као и два такмичења иновационих предузетничких идеја.

Студију под називом: „*Родна анализа економских програма и финансијских мера у Србији*” израдио је НАЛЕД уз подршку КТРО, UN Women и Европске уније. Студија је показала да су жене у Републици Србији власнице свега 31,7% предузетничких фирми, а само једна од пет тих фирми добија субвенције које држава даје за подстицање развоја бизниса. Према студији, кључни разлози за овакву „индиректну дискриминацију” жена јесу критеријуми конкурса који дају предност програмима усмереним на производњу, прераду и извоз – сектора у којима је мање жена у односу на друге области. Сврха родних анализа је откривање родно заснованих неравноправности у пословању са циљем промовисања веће равноправности у овом сектору.

У вези са наведеним, ресорно Министарство предлаже да се у наредном периоду размотри могућност за примену афирмативних мера и у оквиру Министарства привреде за мање заступљени

пол, у области развоја малих и средњих предузећа и задругарства, како би се унапредила равноправност полова у тим привредним делатностима. При том, напомињемо да је недостатак Закона о равноправности полова и тај, што у приоритетне области примене није експлицитно уврстио привреду и економски развој, а посебно у домену samozapošljavanja и пружања банкарских и других услуга, на шта је посебно у свом извештају критички указала и Европска комисија.

У прилог наведеном, говоре и подаци АПР-а о заступљености жена и мушкараца међу регистрованим привредним субјектима, са пресеком стања на дан 31. децембар 2019. године. Према тим подацима, иако жене чине више од половине укупног становништва у Републици Србији (51,3%), оне нису заступљеније од мушкараца ни у једној од категорија регистрованих привредних субјеката. Највише мушкараца (122.961), као и жена (41.872) има у категорији „власника/власнице удела“ (164.833), али и у тој категорији је заступљеност мушкараца три пута бројнија него жена. Мушкарци су, такође, три пута бројнији од жена и када су у питању: стечајни управници, чланови управног одбора и чланови надзорног одбора (Табела 1). Мушкараца има и два пута више (177.669) него жена (89.087) и међу оснивачима предузетничке радње, што упућује на закључак о неопходности снажније политичке и финансијске подршке програмима за повећање заступљености и утицаја жена у одлучивању у различитим привредним областима, а нарочито у предузетништву.

Табела 1: Заступљеност жена и мушкараца међу регистрованим привредним субјектима у 2019. год.

ПРЕГЛЕД СТАЊА ПО РОДУ И УЛОГАМА ДОМАЋИХ ФИЗИЧКИХ ЛИЦА У АКТИВНИМ ПРИВРЕДНИМ СУБЈЕКТИМА У РЕПУБЛИЦИ СРБИЈИ			
Улога физичког лица у привредном субјекту	Домаће физичко лице М пола	Домаће физичко лице Ж пола	Сва домаћа физичка лица
Члан/ца извршног одбора	275	131	406
Члан/ца управног одбора	2.711	848	3.559
Директор/ка	11.133	3.886	15.019
Групна прокура – предузетник/ца	6	2	8
Групна прокура – привредно друштво	23	18	41
Члан/ца надзорног одбора	3.718	1.330	5.048
Оснивач/ца предузетничке радње	177.669	89.087	266.756
Оснивач/ца задужбине или фондације	842	438	1.280
Пословођа/киња издвојене локације – предузетник/ца	140	101	241
Пословођа/киња предузетничке радње	2.226	1.968	4.194
Председник/ца извршног одбора	37	9	46
Председник/ца управног одбора	707	163	870
Представник/ца директора привредног друштва	2	0	2
Представник/ца стечајног управника/це	31	20	51
Представник/ца заступника/це огранка привредног друштва	8	0	8
Представник/ница заступника/ца привредног друштва	36	10	46
Прокуриса/ица огранка привредног друштва	10	5	15
Прокуриса/ица предузетничке радње	763	417	1.180
Прокуриса/ица привредног друштва	1.044	535	1.579

Стечајни/а управник/ца	278	90	368
Управни одбор задужбине или фондације	2.558	1.176	3.734
Власник/ца удела	122.961	41.872	164.833
Заступник/ца огранка привредног друштва	16.934	6.051	22.985
Заступник/ца огранка спортског удружења или савеза	398	72	470
Заступник/ца представништва страног удружења	30	23	53
Заступник/ца предузетничке радње	6	2	8
Заступник/ца привредног друштва	91.767	30.949	122.716
Заступник/ца спортског удружења или савеза	15.200	2.141	17.341
Заступник/ца удела	23	12	35
Заступник/ца удружења или савеза	25.314	11.478	36.792
Заступник/ца задужбине или фондације	573	347	920

У вези са разликама у зарадама у односу на пол, истичемо да је чланом 104. ст. 2. и 5. *Закона о раду* утврђено да се запосленима гарантује једнака зарада за исти рад или за рад исте вредности који остварују код послодавца и да, у случају повреде овог права, запослени има право на накнаду штете. Ово, практично, значи да је утврђен општи принцип недискриминације и остваривања једнаке користи од резултата рада како мушкараца, тако и жена.

У вези са наведеним, КТРП истиче да су пројекат „*Родно одговорно управљање: редистрибуција неплаћеног рада*” заједнички иницирали 2019. године и да га спроводе КТРП и UN Women, у сарадњи са женским организацијама и осталим партнерским институцијама, а финансиран је од стране Фонда за добру управу Уједињеног Краљевства. Општи циљ пројекта је јачање капацитета националних механизма за родну равноправност да развију политике и мере и воде дијалог о родно одговорном управљању. Уз то, пројекат има за циљ да организације цивилног друштва, јавни и приватни сектор пилотирају/тестирају иницијативе у циљу редистрибуције и признавања неплаћеног рада у области неге и да на тај начин утиче на промену свести и промену родних стереотипа и родних улога у области економије неге, неплаћеног кућног рада, редистрибуције продуктивног и репродуктивног рада. Очекивани резултати су: повећање видљивости неплаћене неге и кућних послова као нечег драгоценог за друштво; довођење у питање постојећих друштвених стереотипа који имају за последицу неравноправну расподелу послова неге између жена и мушкараца, због чега су жене у неповољном положају, и подстицање и залагање за политике и улагања која су потребна како би се смањили и прерасподелили неплаћени послови неге. Пројекат је почео у августу 2019. године, а трајаће до фебруара 2021. године. Према подацима Републичког завода за статистику, жене чине чак 84% помажућих чланова пољопривредних газдинстава чији је рад неплаћен.

На основу извештаја који је доставила Асоцијација за афирмацију потенцијала жена (АФА), долази се до сазнања да је на иницијативу компаније „ИКЕА” и уз подршку Амбасаде Краљевине Шведске у Републици Србији, током „Копаоник Бизнис Форума” 2019. године, формирана „*ЦЕО Алијанса за родну равноправност*”. Алијанса представља мрежу компанија које се залажу за повећање броја жена на руководећим и другим местима, као и једнаке зараде за исти рад жена и мушкараца. Циљ оснивања Алијансе је ширење инклузивне културе у којој су жене и мушкарци равноправно цењени због свог јединственог доприноса на послу, у друштву и у породици. Иницијативи су се већ придружиле и компаније „Mastercard”, „Telenor” „Delta Holding”, „Assesco” и

„Уникредит банка”, а позив је отворен и за све остале компаније из корпоративног сектора које својим активним деловањем могу помоћи у остваривању наведених циљева.

Пројекат „*Равноправно у ланцу вредности*” спроводе КТРР и Удружење пословних жена Србије (УПЖ Србије), уз подршку Амбасаде Краљевине Холандије у Републици Србији, као и Америчке привредне коморе (AmCham) и Савета страних инвеститора (FiC) са циљем промоције укључивања предузетница, малих и микро компанија у ланац вредности великих корпорација, како би се њихово самозапошљавање учинило одрживим и на тај начин оснажили економски капацитети жена у Републици Србији, у складу са 5. принципом УН за оснаживање жена. Током јануара, фебруара и марта 2019. у Београду, Зрењанину и Ваљеву су организоване дводневне радионице, које су имале за циљ унапређење предузетничких вештина жена у циљу њиховог укључивања у ланце добављача. На радионицама су полазнице имале прилике да се упознају са разним анализама, бизнис моделима, моделима пословне комуникације са потенцијалним партнерима у циљу испитивања тржишта, прилагођавања и слично, као и са другим корисним техникама. У оквиру пројекта, под покровитељством КТРР и у организацији УПЖ Србије, отворен је и конкурс за **избор родно најсензитивније компаније у Републици Србији**. Поред тога, у оквиру редовне годишње манифестације УПЖ „*Цвет успеха за жену змаја*”, 6. новембра 2019. године су у Опери и театру Мадленианум по тринаести пут додељене награде најбољим предузетницама у Републици Србији, а другу годину заредом, и том приликом, додељено је и признање за родно најсензитивнију компанију. Признање за „Жену змаја” добило је десет предузетница од 23 номиноване из целе земље. Награда у категорији „Родно најсензитивнија компанија” за 2019. додељена је компанијама Рудник и Флотација Рудник д.о.о. из Рудника и Авон Србија, а друго место поделиле су Банка Интеса Београд и „Вип мобиле д.о.о.”, док су треће место заузеле Уникредит банка Србија а.д. и МОЛ Србија д.о.о. Пројекат је реализован од септембра 2018. до августа 2019. године.

Поред наведеног, Влада, ресорно Министарство и други надлежни органи јавне власти пружају активну подршку економском оснаживању жена и јачању њиховог положаја на тржишту рада.

Према извештају Сектора за рад и запошљавање Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, политика запошљавања заснива се на начелу родне равноправности које је садржано, осим у *Закону о равноправности полова* и у оба релевантна закона у области запошљавања и то: *Закону о запошљавању и осигурању за случај незапослености* („Службени гласник РС”, бр. 36/09, 88/10, 38/15, 113/17 и 113/17 - др. закон) и *Закону о професионалној рехабилитацији и запошљавању особа са инвалидитетом* („Службени гласник РС”, бр. 36/09 и 32/13).

Када је у питању спровођење мера предвиђених *Закон о равноправности полова* у области запошљавања у 2019. години, НЗС, полазећи од члана 22. наведеног закона, спроводила је мере ради подстицања запошљавања теже запошљивих категорија становништва, у које спадају и жене, особе са инвалидитетом, Роми и др. осетљиве категорије становништва. Такође, 2019. године, мере активне политике запошљавања НЗС су финансиране и из средства директног гранта, тј. директно додељених средства из IPA 2013 програмског циклуса. За реализацију програма и мера активне политике запошљавања, обезбеђено је 4.000.000.000 динара из средстава доприноса за обавезно осигурање за случај незапослености, у оквиру Финансијског плана НЗС за 2019. годину, од којих је, према подацима НЗС, укупно потрошено 3.151.278.654,49 динара, као и 443.748.944,65 динара из Буџетског фонда за професионалну рехабилитацију и подстицање запошљавања особа са инвалидитетом.

Осим тога, НЗС је у циљу промоције јавних позива/конкурса за реализацију програма и мера активне политике запошљавања (у даљем тексту: АПЗ) за 2019. годину, предвиђених *Националним акционим планом запошљавања и Програмом рада НЗС за 2019. годину*, предузела активности, након расписивања истих, у складу са расположивим капацитетима. Наиме, на нивоу свих филијала НЗС,

односно организационих јединица филијале, а у сарадњи са јединицама локалне самоуправе, представницима Привредне коморе и Уније/удружења послодаваца, одржане су презентације програма и мера АПЗ за 2019. годину. Приликом одржавања презентација, посебна пажња била је усмерена на укључивање што већег броја послодаваца, нарочито из малих и средњих предузећа. Према подацима НСЗ, наведеним презентацијама присуствовало је више од 7.000 послодаваца, који су могли да се детаљно информишу о свим програмима и мерама НСЗ који су презентовани. Поред наведених промоција, у редовне активности НСЗ спадају: успостављање контаката са послодавцима у циљу презентације програма и мера АПЗ, организација тематских састанака и сајмова запошљавања, као и других видова непосредног контакта са послодавцима.

Осим тога, НСЗ спроводила је у 2019. години и две кампање, под називима: „Обуком до посла” и „Обуком до очувања посла”. Ове кампање, низом прилога који су снимљени и емитовани у електронским медијима, имале су за циљ популаризацију мера АПЗ, како би у наредном периоду незапослена, али и друга лица, препознали потребу доквалификације и перманентног усавршавања ради запошљавања или очувања запослења.

Од укупно 142.540 незапослених лица (79.283 жене) укључених у мере АПЗ током 2019. године, у мере активног тражења посла укључено је 119.294 незапослених лица (66.384 жене), у програме додатног образовања и обука 9.177 незапослених (6.000 жена), у програме субвенција за запошљавање 8.776 незапослених лица (4.490 жена), док је програмом јавних радова обухваћено 5.293 незапослених лица (2.409 жена). Ефекат мера АПЗ на запошљавање и запошљивост износи 32,46 % . Додатних 1.028 незапослених лица укључено је у мере АПЗ кроз финансијску подршку из ИПА 2013 програмског циклуса и то: 352 лица (111 жена) у програме додатног образовања и обуке и 676 лица (371 жена) у програме субвенција за запошљавање (субвенција за запошљавање незапослених лица из категорије теже запошљивих), док је 2.295 незапослених лица обухваћено мерама АПЗ по основу споразума о техничкој сарадњи са јединицама локалне самоуправе на релацији локалних акционих планова запошљавања.

Полазећи од надлежности ресорног Министарства за спровођење антидискриминационих мера и унапређења родне равноправности, ради подстицања запошљавања и самозапошљавања жена и економском оснаживању жена, у наредном периоду у оквиру НСЗ се могу применити нове подстицајне мере, тако што ће се за најбројнију осетљиву друштвену групу – жене, увести посебна категорија подстицаја у запошљавању за незапослене жене. У складу са тим, мере АПЗ се могу применити и на поткатеорије незапослених жена које су вишеструко дискриминисане, а нарочито за: жене које су дугорочно незапослене, жене које су жртве насиља, жене са ХИВ-ом, жене оболеле од ретких и тешких болести, жене са инвалидитетом, жене које су старије од 50 година, жене избеглице и интерно расељене жене, самохране мајке, жене из мањинских националних група, а посебно Ромкиње, жене које су жртве трговине људима, жене са другачијим сексуалним опредељењем из категорије LGBTIQ и жене из неразвијених сеоских подручја. Реализација ове мере је веома важна јер, према подацима Републичког завода за статистику, **стопа запослености жена износи 38,1%, а мушкараца 52,8%.**

Жене са села су једна од најрањивијих и најугроженијих категорија друштва: више од половине њих нису формално запослене, 60% нема право на пензију, ретко су власнице имовине, њихов рад није вреднован и у великом броју случајева није плаћен новцем, што их ставља у маргинализован социо-економски положај. Стога је, током 2019. године, настављена реализација пројекта „Упослимо 1000 жена у руралним подручјима”, који је КТРП покренуло у сарадњи са Националном алијансом за локални економски развој (НАЛЕД) и Етно мрежом. Пројекат се реализује кроз подршку куповини традиционалних рукотворина које израђују жене са села од стране друштвено одговорних приватних компанија, јавних предузећа, институција и међународних

организација. Циљ пројекта је да се набавком финих рукотворина доприноси економском оснаживању жена и младих у сеоским срединама и очувању културног наслеђа. У оквиру пројекта упослена је 721 жена, остварено је 15.855 радних дана, односно 126.843 радна сата. У 2019. је потписан и споразум о сарадњи КТРП и Етно-мреже, што представља наставак заједничког рада на економском оснаживању жена на селу.

КТРП и Канцеларија UN Women у Србији су, у сарадњи са Фондацијом за развој економске науке (ФРЕН), организовали конференцију под називом: „Родна неједнакост на тржишту рада”, која је одржана у Београду 11. фебруара 2019. године. На конференцији је представљено истраживање о утицају мера штедње на положај жена у Републици Србији, које је спровео ФРЕН. Резултати истраживања показују да је смањење зарада у јавном сектору повећало вероватноћу одласка жена из јавног сектора где чине већину запослених. Са друге стране, мере штедње нису смањиле родни јаз у платама у јавном сектору услед недоследне примене смањења зарада у јавним предузећима где мушкарци чине већину запослених. Анализа учешћа жена у мерама активне политике запошљавања, која је израђена у оквиру пројекта и представљена на конференцији, показала је да је положај жена на тржишту рада лошији од положаја мушкараца, да су жене мање активне на тржишту рада и да је њихова стопа запослености нижа.

На основу анализе *Извештаја о спровођењу Плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова у 2019. години*, произилази закључак да послодавци који запошљавају више од 50 лица, најчешће се придржавају форме у изради наведених планова прописаних *Правилником о садржају и начину достављања плана мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова и годишњег извештаја о његовом спровођењу („Службени гласник РС”, број 89/10)*, док у примени мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова нема показатеља о фактичком унапређењу стања у тој области. На основу анализе поменутих извештаја, долази се до сазнања да чак и у областима где већину запослених чине жене, нпр. у просвети, судству, здравству, култури, осигуравајућим друштвима, банкама, текстилној индустрији или у појединим привредним субјектима у којима чак 80-95% запослених чине жене, на руководеће дужности се и даље постављају, махом, мушкарци. С друге стране, ситуација није идентична када су у питању области у којима међу запосленима преовлађују мушкарци, нпр. у рударству, саобраћају, грађевини, војсци, полицији, где међу руководиоцима преовлађују, мушкарци. Понекад се, упркос донетим *Плану мера за отклањање или ублажавање неравномерне заступљености полова у 2019. години*, у пракси одвија реверзибилан процес, нпр. у извештају једне фирме у домену услуга, са седиштем на Општини Вождовац, Град Београд у укупном броју запослених у тој фирми на дан 31.12.2019. године било је 725 жена и 907 мушкараца и да је укупан број руководећих места у тој фирми у 2019. години у односу на 2018. годину повећан за 14, али је у истом једногодишњем периоду број жена на руководећим позицијама смањен за 7, а број мушкараца на руководећим позицијама је повећан за 21, упркос постојању *Плана за отклањање неравномерне заступљености полова за 2019. годину*. С друге стране, у извештајима неколико основних и средњих школа у Републици Србији је чак наведено да је избор мушкараца на место директора у тим школама, иако су и жене испуњавале предвиђене услове за руководеће позиције, заправо примена афирмативних мера за мање заступљени пол (мушкараци) јер већину запослених у тим школама чине жене. Наведено упућује на постојање родних стереотипа и на традиционалну поделу улога између мушкараца и жена, када је у питању напредовање у каријери и заузимање руководећих положаја, а што се веома споро мења, упркос постојању недискриминаторских закона и афирмативних мера ради унапређења равноправности полова.

У оквиру пројекта *Кључни кораци ка родној равноправности*, КТРП је, у сарадњи са Канцеларијом UN Women у Србији и у 2019. години наставило да подржава организације цивилног

друштва које раде на побољшању економског положаја жена. У вези са наведеним, у тој години је настављена подршка осам женских организација: НВО Атина, НВО Удружење пословних жена Србије, НВО Форум жена Пријепоље, НВО Етно-форум Сврљиг, НВО Једнаке шансе, НВО Женски центар Ужице, НВО Лузнице Хандицрафтс Бабушница и НВО „Удахни живот” Станишић. Резултати ове подршке су: 224 жене из 14 општина широм Србије добиле су подршку као први корак у побољшању њиховог економског положаја. Овим је обухваћено 86 жена које су научиле како да узгајају поврће на органски начин, од којих је 58 добило и пластенике као додатну подршку, а 20 је пренело право својине на пољопривредном газдинству на своје име. Уз то, 102 жене из сеоских средина су научиле како да користе компјутере и добиле основна знања о дигиталном предузетништву, а 36 је научило како да сачини и развија своје бизнис планове. Уз то, 100 жена из 33 села је стекло нова знања о значају умрежавања и удруживања, што је довело до оснивања два удружења жена на селу у Драгачеву и Чајетини, која окупљају 55 жена. Поред тога, 20 жена на селу је научило како да користи рачунар, упусти се у дигитално предузетништво и тестира своје идеје за пласирање производа онлајн, док је 16 жена подржано у развоју својих бизнис планова кроз донацију опреме. 90 жена које имају сопствени бизнис онлајн сазнало је више о значају и процедурама у вези са званичном регистрацијом фирме. Са друге стране, кампање о женском предузетништву Форума жена из Пријепоља и НВО Атина стигле су до преко 200.000 грађанки и грађана. Осим тога, четири нове организације цивилног друштва – Женско удружење Колубарског округа, Зрењанински едукативни центар, Фонд Б92 и Удружење Жене на прекретници – су започеле у 2019. рад на побољшању положаја жена на тржишту рада. Оне раде на унапређењу знања и вештина жена, организују донацију опреме као подршку за најбоље пословне идеје, залажу се за увођење родно одговорног буџетирања на локалу. План је и да оформе две мреже удружења жена на селу које би требало да омогуће заједнички приступ тржишту и економско оснаживање корисница.

2. Остваривање начела равноправности полова у области социјалне заштите

Полазећи од тога да је социјална заштита у *Закону о социјалној заштити* („Службени гласник РС”, број 24/11) уређена као организована друштвена делатност од јавног интереса, која се обавља у циљу пружања помоћи и оснаживања грађана за самосталан и продуктиван живот у заједници, као и спречавања настајања и отклањања последица социјалне искључености - услуге социјалне заштите пружају се у складу са најбољим интересом корисника, уважавајући његов животни циклус, пол, етничко и културно порекло, језик, вероисповест, животне навике, развојне потребе и потребе за додатном подршком у свакодневном функционисању. Поред тога, *Закон о равноправности полова* у чл. 23. и 25. прецизно регулише равноправност полова у области социјалне заштите, као и заштиту од дискриминације у тој области.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања надзире рад установа социјалне заштите за смештај корисника оба пола, тј. у установа за васпитање деце и омладине у које се претежно смештају деца без родитељског старања; установа у које претежно смештају деца са сметњама у развоју; установа за смештај одраслих и старијих са инвалидитетом; и установа за смештај старијих. Ове установе делују на нивоу јединица локалних самоуправа из чијих буџетских средстава се, већим делом и финансирају, мада има и установа социјалне заштите које су у приватном власништву. **Прецизније речено, укупан број установа социјалне заштите чији су оснивачи Република Србија и АП Војводина износи 74 са капацитетом за смештај 14.512 корисника/ца.** Од тога је 57 установа за одрасле и старије (девет домских одељења при центрима за социјални рад, 23 герантолошких центара, осам домова за смештај старих и одраслих, три установе за смештај особа са инвалидитетом и 14 установа за смештај особа са менталним и интелектуалним

тешкоћама) и 17 домова за децу и младе (десет домова за децу и младе без родитељског старања, три завода за васпитање деце и омладине и четири установе за децу и младе са сметњама у развоју). **Укупан број приватних пружалаца услуга за смештај одраслих и старијих у Републици Србији износи 229, са капацитетом за 8.617 корисника/ца услуга.**

Повећан број прилива мигрантске популације, махом из Исламске Републике Авганистана, Исламске Републике Пакистана, Исламске Републике Ирана, Народне Републике Бангладеша и Арапске Републике Сирије у Републику Србију, током 2019. године, утицао је на то да се, пред смештаја, хране, одеће, хигијенских средстава, смештеним лицима у прихватним центрима обезбеђује и пружа и одговарајућа социјална подршка у циљу превенције конфликта, лакшег превазилажења неизвесности и оспособљавања за лакшу интеграцију/реинтеграцију кроз едукативне и окупационе активности. У сарадњи са организацијама цивилног друштва у центрима се организују бројне активности за децу (спортске, ликовне, окупационе активности и сл). У свим центрима обезбеђена је здравствена заштита и обавезан преглед приликом пријема у центар. Лица у стању посебне социјалне потребе смештају се у установе социјалне заштите. У складу са потребама корисника и корисница, ангажује се и центар за социјални рад (у даљем тексту: ЦСР). Приликом смештаја корисника и корисница предузимају се све расположиве мере ради одржања јединства породице (укључујући и чланове шире породице) и поштовања приватности лица. Просторије за смештај самаца и самица су раздвојене по полу. Породице са децом су смештене заједно. Сачињене су *Стандардне оперативне процедуре (СОП) за заштиту деце избеглица/миграната*. Одмах по пријему малолетног лица без пратње, обавештава се надлежни ЦСР. Малолетници без пратње су смештени у посебним просторијама одвојеним од просторија у којима су смештени одрасли. У три центра за азил у 2019. години је било 420 малолетних лица. Свим малолетним мигрантима, без обзира на пол, обезбеђен је приступ образовању.

3. Остваривање начела равноправности полова у области здравствене заштите

Остваривање права различитих полова у области здравствене заштите је регулисано чл. 24. и 25. *Закона о равноправности полова*. Поред тога, право на здравствену заштиту је једно од основних људских права и као такво, ближе је регулисано *Законом о здравственој заштити* („Службени гласник РС”, бр. 107/05, 72/09 – др. закон, 88/10, 99/10, 57/11, 119/12, 45/13 - др. закон, 93/14, 96/15, 106/15, 113/17 - др. закон 105/17 - др. закон). Будући да је посредна и непосредна дискриминација на основу пола присутна и у овој области, *Закон о равноправности полова* тежи ка сузбијању сваког вида дискриминације и ограничавања здравствене заштите.

У Извештају о стању заштите и унапређења равноправности полова у Републици Србији за 2018. годину је указано на важност доследне примене и *Закона о правима пацијената* („Службени гласник РС”, број 45/13), као и *Закона о заштити лица са менталним сметњама* („Службени гласник РС”, број 45/13), ради остваривања права на доступност здравствене заштите без дискриминације и права на квалитетну здравствену заштиту пацијената. Кампањама које Министарство здравља водило у 2019. години за бесплатне здравствене прегледе, већа група пацијента је остварила право на једнак приступ здравственој служби, без дискриминације у односу на финансијске могућности, место становања, врсту обољења, време приступа здравственој служби или у односу на неку другу различитост која може да буде узрок дискриминације.

У вези са наведеним, ресорно Министарство запажа да улога Сектора за инспекцијске послове и Одељења за санитарну инспекцију у Министарству здравља, као и помесних инспекцијских органа у области здравствене заштите нису у довољној мери препознати и разрађени

посебним одредбама у *Закону о равноправности полова*, када је у питању примена начела равноправности полова у области здравствене заштите, као и значај и улога других инспекцијских органа и служби из надлежности других министарстава, са изузетком инспекције за рад, којој је поверен надзор над спровођењем овог закона у домену рада и запошљавања.

III. ПОРОДИЧНИ ОДНОСИ

У вези равноправности полова у породичним односима, поред примене *Закона о равноправности полова* (2009), релевантна је и примена *Породичног закона* („Службени гласник РС”, број 18/05) којим су уређени: брак и односи у браку, односи у ванбрачној заједници, односи детета и родитеља, усвојење, хранитељство, старатељство, издржавање, имовински односи у породици, заштита од насиља у породици, поступци у вези са породичним односима, лично име и сл.

У вези са наведеним, ресорно Министарство наводи да је један од примера добре праксе у примени ових законских одредаба у АП Војводина. Према извештају Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност, у вези са применом пронаталитетне мере у АП Војводина обезбеђена је новчана помоћ за 2019. годину у укупном износу 180.000.000 динара за породице у којима се роди треће дете. Такође, обезбеђен је и Буџетски фонд за пронаталитетну популациону политику АП Војводине ради решавања стамбеног питања или унапређења услова становања породицама у којима се роди треће или четврто дете. Ова бесповратна средства се додељују путем јавних конкурса за решавање стамбеног питања или унапређење услова становања средства кроз куповину или адаптацију, доградњу и реконструкцију станова и до 2019. године их је добило 55 породица. За 2019. годину је предвиђено да се за исту намену утроши 175.000.000 динара, ради пружања финансијске подршке за укупно 117 породица. Према извештају Покрајинског секретаријата за социјалну политику, демографију и равноправност реализује се и мера права на **матерински додатак за незапослене мајке за треће или четврто дете, почев од 1. јануара 2019. године**, у износу 15.000 динара на месечном нивоу, а која не може трајати дуже од 24 месеца непрекидно. За реализацију ове мере у АП Војводина у 2019. години, предвиђено је 270.000.000 динара. Покрајинска скупштина АП Војводине донела је у 2019. години **Одлуку о праву на суфинансирање трошкова за биомедицински потпомогнуто оплођење - БМПО** („Службени лист АПВ”, број 54/19), чиме је проширила ово право из 2014. године, у смислу подизања старосне границе за жене на 45 година. Одлука предвиђа да се са 40.000 динара финансира замрзавање ембриона, а криоембриотрансфер се финансира као посебан поступак са 100.000 динара. Поред наведеног, за суфинансирање трошкова БМПО за друго, треће и свако наредно дете, издвојено је из буџетских средстава АП Војводине 200.000 динара по пару, а на основу те мере укупно је реализовано 100 порођаја и рођено је 136 деце. У буџету АП Војводине, за ову меру опредељено је за 2019. годину укупно 30.000.000 динара.

И поједине привредне организације разрађују читав спектар мера, како би дали свој допринос и оснажили мере популационе политике Владе, те унапредили равноправност полова. На основу извештаја за 2019. годину добијених од послодаваца, посебно се издвајају следећи **примери добрих пракси друштвено одговорних компанија у погледу усклађивања професионалне и породичне улоге запослених оба пола**: исплата солидарне помоћи запосленима који користе породилско одсуство у складу са могућностима послодавца; купавина поклона за родитеље приликом рођења детета (нпр. корпа за бебе, колица и/или пелене и гардероба – у зависности од фирме); плаћено одсуство оца од 5 радних дана приликом рођења детета и још 5 дана плаћеног одсуства оца приликом изласка супруге из породилишта ради пружања помоћи супрузи у нези детета; акције „Family Firendly Enterprise”; омогућавање коришења „Benefit kartice” за све запослене

којом остварују попуст у свим продавницама послодавца до 6%; бесплатни годишњи систематски и превентивни прегледи за све запослене; обезбеђивање поклона за Божић и Нову годину деци свих запослених; један слободан дан за родитеље приликом поласка деце у вртић, као и на сам дан поласка у вртић; обезбеђивање поклона за полазак деце запослених у први разред основне школе и један слободан дан за родитеље приликом поласка деце у први разред основне школе; увећање годишњег одмора за један дан самохраним родитељима са децом до 14 година; вођење политике прилагођавања радних обавеза породичним обавезама запослених – флексибилно радно време; солидарна помоћ запосленим лицима чији су чланови породице тешко оболели или преминули итд.

1. Спречавање насиља у породици и заштита жртава насиља

Доношењем *Закона о спречавању насиља у породици*, којим је омогућено привремено удаљење насилника из куће и привремена забрана контактирања и приласка жртви насиља, значајно је унапређен нормативни основ за спречавање и сузбијање насиља у породици у Републици Србији. Подсећамо да је овај закон усвојен 23. новембра 2016. године, а његова примена започела је од 1. јуна 2017. године. Такође, поменути закон предвиђа координисани рад и сарадњу јавних тужилаштва, полиције и центара за социјални рад кроз заједничко тело – групу за координацију и сарадњу. Према подацима Министарства правде, ове групе су се састале 7.000 пута. Осим обавезног учешћа на тим састанцима представника тужилаштва, полиције и центра за социјални рад, у неким случајевима су у раду група учествовали и представници локалних здравствених и/или образовних установа, као и појединих удружења. Такође, од 1. јуна 2017. године па до краја 2019. године, ове групе за координацију су размотриле укупно 132.000 случајева насиља у породици.

Министарство унутрашњих послова (МУП) у свом извештају истиче да је полиција један од најзначајнијих учесника у спровођењу Закона о спречавању насиља у породици од почетка његове примене 2017. године и има огроман број предузетих мера и активности у овој области, која представља један од његових приоритета. У вези са наведеним, посебно се истиче да је у *Стратегији развоја Министарства унутрашњих послова за период 2018-2023. године*, у оквиру стратешке области „Безбедност” дефинисана мера „Јачање активности на сузбијању насиља у породици и партнерским односима” која се реализује кроз три активности, почев од доношења Стратегије и Акционог плана за њено спровођење 2018. године.

Према евиденцијама МУП-а, у периоду од 1. јануара до 31. децембра, на територији Републике Србије је укупно изречено 29.982 хитне мере, од чега 9.131 хитна мера – привремено удаљење учиниоца из стана и 20.852 хитна мера – привремена забрана учиниоцу да контактира жртву насиља. Такође, према истом извору, у Републици Србији је у 2019. години укупно је лишено живота 31 лице женског пола.

Према евиденцијама женских организација у Републици Србији је у 2019. години 28 жена страдало са смртним исходом услед насиља у породици и партнерског насиља. Ова разлика у подацима се појављује стога што МУП евидентира све случајеве фемцида на годишњем нивоу, а НВО прате и извештавају само о случајевима убистава жена у породици и од стране бивших или садшњих партнера.

Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је током 2019. године припремило Нацрт закона о правима детета и Заштитнику права детета, као и Нацрт стратегије за превенцију и заштиту деце од насиља (која је усвојена 2020. године). У вези са наведеним, КТРП наводи да је учествовало на јавној расправи о Нацрту закона о правима детета и заштитнику права детета, која је организована у Народној скупштини, 5. јуна 2019. године и, том приликом, подржано

је установљивање Заштитника права детета, као независног државног органа. Истовремено, на јавном слушању је од стране КТРП истакнуто да је неопходно у Закон о правима детета унети одредбу која у потпуности забрањује могућност склапања раних, присилних (уговорених) бракова у Србији, посебно имајући у виду да је елиминација дечијих бракова један од Циљева одрживог развоја Агенде 2030 Уједињених нација.

Пројекат „*Интегрисани одговор на насиље над женама и девојчицама II*” је спроводило КТРП, као главни имплементациони партнер, у сарадњи са UNICEF, UN Women, UNFPA и UNDP и у партнерству са надлежним министарствима и покрајинским институцијама (Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, Министарством просвете, науке и технолошког развоја, Министарством здравља, Министарством унутрашњих послова, Министарством правде, Министарством омладине и спорта и Покрајинским секретаријатом за социјалну политику, демографију и равноправност полова), а уз финансијску подршку Владе Краљевине Шведске (Шведске агенције за међународну развојну сарадњу - SIDA). Општи циљ пројекта је био развој друштвеног и институционалног оквира који ће допринети нултој толеранцији и искорењивању насиља над женама у Републици Србији. Сврха пројекта је да се побољшају законодавни оквир и јавне политике, да се ојачају систем превенције и механизми помоћи женама које су преживеле насиље, као и да се побољша приступ ефикасној заштити од насиља кроз пружање одрживих општих и специјализованих услуга. Пројекат је био базиран на: промени нормативног оквира и институционалних пракси и понашања када је реч о насиљу над женама и девојчицама и то на националном и покрајинском нивоу, на нивоу заједнице, као и на нивоу појединца. На оперативном нивоу, пројекат је усмерен на: пружање подршке за јачање услуга и заштите од насиља, укључујући и преусмеравање потребних средстава из државног буџета за опште и специјализоване услуге за жене жртве насиља, обезбеђивања одрживости СОС телефона које воде женске организације цивилног друштва; пилотирање стандарда рада са учиниоцима насиља; спровођење активности усмерених на превенцију родно заснованог насиља и дискриминације у школама и промовисање сигурног, безбедног и подстицајног окружења у вртићима; информисање посланица и посланика Народне скупштине и одборница и одборника локалних скупштина из 90 општина на територији Републике Србије о кључним остварењима, недостацима и изазовима у спровођењу Истанбулске конвенције и националног законског оквира у области спречавања насиља у породици; подизању свести младих о родној равноправности и родно заснованом насиљу; израду *Смерница за одговорно медијско извештавање о насиљу према женама*. У оквиру пројекта одржана је 6. новембра 2019. године и конференција под називом: „*Јачање улоге здравственог система у интегрисаном одговору на родно засновано насиље*”. Заједнички напори КТРП, владиних органа и УН агенција доприносе превазилажењу проблема насиља у породици и у партнерским односима, унапређују подршке женама, девојчицама и њиховим породицама и стварању друштва које не толерише насиље. Пројекат је реализован од јула 2016. до краја 2019. године.

КТРП у својству члана пројектне Техничке радне групе подржава и учествује у активностима организованим у оквиру регионалног пројекта „*Заустављање насиља над женама на Западном Балкану и у Турској: примена норми промена свести*”, који спроводи канцеларија UN Women у Републици Србији у сарадњи са Европском комисијом и Делегацијом ЕУ, уз финансијску подршку ЕУ. Циљ пројекта је да утиче на смањење родно засноване дискриминације и насиља над женама, са посебним освртом на маргинализоване групе жена (Ромкиње, жене са инвалидитетом, жене које живе на селу), али и да подстакне сарадњу државног и невладиног сектора у циљу што боље примене одредби CEDAW и Истанбулске конвенције, како интерно тако и међу земљама у којима се пројекат спроводи. У оквиру тог пројекта, у Републици Србији су подржане женске невладине организације са циљем да: а) унапреде развој Ромске женске мреже б) независно прате спровођење CEDAW и

Истанбулске конвенције, в) експериментално примене иновативне методе за сузбијање штетних родних стереотипа, г) лобирају за доступност кризних центара за жртве силовања женама са инвалидитетом, у складу са Истанбулском конвенцијом и стандардима за кризне центре, д) прате доступност општих и специјализованих услуга за жене и девојке са искуством насиља и лобирају за бољи квалитет и доступност истих, ђ) залажу се за увођење анализе случајева фемцида, е) развијају иницијативе ради оснаживања жена из маргинализованих група да адекватно приступе доступним општим и специјализованим услугама за жене и девојке са искуством насиља, ж) подстичу дијалог између државних институција за равноправност полова са женским невладиним организацијама о родно заснованој дискриминацији и штетним стереотипима, посебно у односу на Ромкиње и жене које живе у сеоским подручјима. И током 2019. КТПР је, кроз рад Техничке радне групе пројекта, допринело да 22 организације цивилног друштва буду укључене у имплементацију активности у оквиру овог пројекта. Поред тога, у 2019. КТПР је учествовало у организацији две конференције у оквиру овог пројекта: а) Регионалне конференције о положају Ромкиња „Уједињено за заустављање насиља према женама” заједно са UN Women и НВО Бибија, која је одржана у Београду 18. септембра 2019. године, а на којој је представљен Регионални извештај у вези са дискриминацијом Ромкиња у области здравствене заштите, дечијих бракова и пружања подршке и заштите Ромкињама у ситуацији насиља у породици, и б) Конференције о примени Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена (CEDAW конвенција), која је одржана у Београду 27.5.2019. године, а која је окупила представнике и представнице државних органа и институција и организација цивилног друштва како би се осигурала имплементација препорука које CEDAW Комитет дао Републици Србији у закључним разматањима четвртог периодичног извештаја који је Србија поднела CEDAW Комитету.

Према оцени у Извештају Европске комисије о напретку Републике Србије за чланство у ЕУ из 2019. године Република Србија је остварила одређени напредак када је у питању родна равноправност и унапређење положаја жена, а посебно је похваљено што је држава успоставила законодавни оквир у борби против насиља над женама, што је сачинила и поднела први државни извештај о примени Истанбулске конвенције GREVIO комитету. Република Србија је похваљена и када је у питању очување сексуалног и репродуктивног здравља жена и констатовано је да је број притужби грађана и грађанки упућених Заштитнику грађана, по том основу, опао за 19 %. Том приликом, Европска комисија је изнела и препоруку у којој је нагласила важност улоге медија у рушењу стереотипа и борби против родно заснованог насиља. У вези са наведеним, КТПР извештава да је ово тело Владе било ангажовано, током 2019. године, ради припреме и реализације прве евалуационе посете GREVIO Србији, која је организована од 25. фебруара до 1. марта 2019. године. То је укључило припрему састанака GREVIO са свим релевантним државним органима, организацијама и институцијама и сталну комуникацију са GREVIO, као и организацију два припремна састанка са свим релевантним носиоцима активности, која су одржана од 1. и 11. фебруара 2019. године. У Београду су организовани састанци са следећим институцијама, државним органима, установама и носиоцима јавних функција: Министарством унутрашњих послова, Криминалистичко-полицијским универзитетом, Министарством правде, Правосудном академијом, Републичким јавним тужилаштвом, судијама у кривичној и породичној материји, Министарством за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, центрима за социјални рад, Републичким заводом за социјалну заштиту, Министарством здравља, Комесаријатом за избеглице и миграције, Министарством културе и информисања, Министарством просвете, науке и технолошког развоја, Секретаријатом за унапређење образовања, Канцеларијом за сарадњу са цивилним друштвом и КТПР. Кључне теме о којима се разговарало биле су: превенција, посебно везано за образовање и обуке; прикупљање података; финансирање; међуресорна сарадња, као и искуства и потребе жена које су вишеструко дискриминисане, и слично. GREVIO је Републици Србији доставио први Нацрт

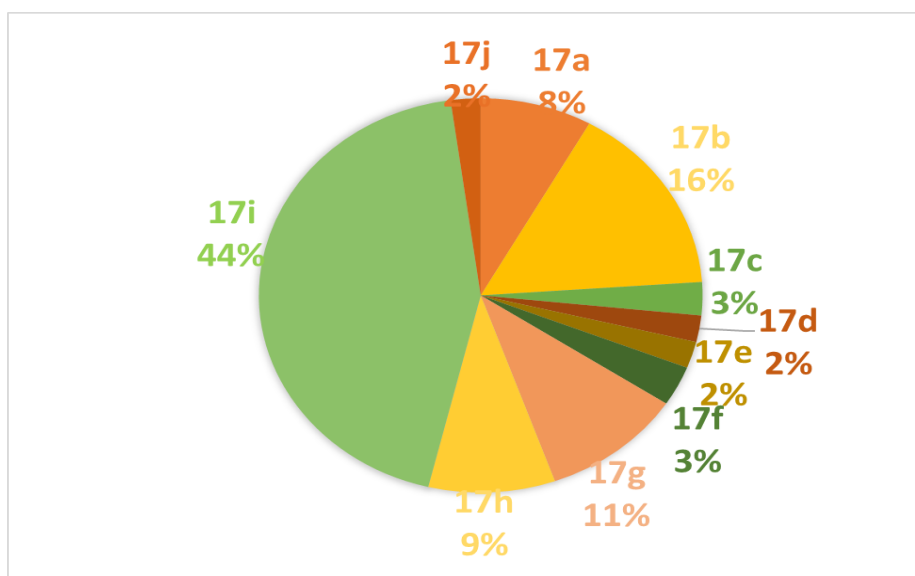
извештаја о законодавним и другим мерама које су релевантне за примену Истанбулске конвенције 8. јула 2019. године, који је преведен на српски језик ради упућивања надлежним органима на изјашњавање. Од августа до октобра 2019. КТПР је координирало прикупљање и класификовање коментара и сугестија добијених од свих релевантних актера везано за први Нацрт извештаја GREVIO о спровођењу Истанбулске конвенције у Републици Србији. На основу свих коментара и сугестија сачињен је јединствен извештај у коме су изнети коментари и мишљења релевантних актера у погледу Нацрта извештаја GREVIO за Републику Србију. Текст извештаја је упућен свим релевантним актерима 7. октобра 2019. године како би се добили коментари на њега. Сви релевантни државни актери су доставили позитивно мишљење о припремљеном извештају. Финални текст извештаја је усвојен закључком Владе РС на седници одржаној 31. октобра 2019. године, а потом је, у преводу на енглески језик, упућен GREVIO. Након тога, GREVIO је 3. децембра 2019. доставио свој други Нацрт извештаја за Србију, тражећи додатна појашњења и финалне коментаре на припремљени други нацрт. У складу са прописаном процедуром, КТПР је по обављеном преводу примљеног Нацрта, крајем децембра 2019. године доставило други Нацрт извештаја GREVIO свим надлежним органима на давање мишљења и потом наставило координацију прикупљања коментара од надлежних органа како би се припремило финално изјашњење на достављени текст. У односу на други Нацрт GREVIO извештаја за Републику Србију није било нових суштинских коментара, али су најзначајнији коментари поновљени и са њима је поново упозната Влада Републике Србије.

Република Србија се, традиционално, сваке године придружује глобалној кампањи „16 дана активизма против насиља над женама”, која се спроводи у целом свету и почиње 25. новембра Међународним даном борбе против насиља над женама и завршава се 10. децембра, када се обележава Међународни дан људских права. Као и претходних година, и 2019. су сва главна здања и институције у Београду, али и широм Републике Србије у координацији КТПР биле осветљене у наранџасто, боју која је симбол целе кампање. Осим тога, током кампање, улицама Београда, Новог Сада, Ниша и Крагујевца су кружили наранџасти брендирани аутобуси, а у фреквентним пешачким зонама су били постављени информативни материјали који говоре о природи сексуалног насиља и димензијама проблема насиља над женама у нашем друштву, али и који позивају на освешћење и акцију. У сарадњи са ФК Црвена звезда и ФК Партизан, на утакмицама Лиге шампиона и у домаћем првенству на стадионима је постављен транспарент „Стоп насиљу над женама” који је поред навијача, видело и неколико милиона ТВ гледалаца у директним преносима. У сарадњи са компанијом Mozart снимљен је и емитован током трајања филм у којем су важне поруке да је насиље над женама недопустиво послали познати спортисти Републике Србије. Београдски рагби клуб „Црвена звезда” и Рагби клуб „Партизан” прикључили су се акцији против насиља над женама. На утакмици финала Купа Србије, која је одржана у Старчеву 24. новембра 2019. године, рагбисти ова два клуба су на терен изашли у мајицама са натписом - *Стоп насиљу над женама*. Такође, од стране КТПР обележен је и 18. мај - *Дан сећања на убијене жене жртве насиља*.

Резултати испитивање ставова јавног мњења у Републици Србији, током кампање „16 дана активизма против насиља над женама” од 25. новембра до 10. децембра 2019. године, од стране Сектора за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности ресорног Министарства, показују, између осталог и то да највећи број испитаника и испитаница (44%) сматра да комбинацијом различитих метода и мера може да се ефикасно сузбије насиље над женама (Слика 2). Тачније, одговори испитаника и испитаница су били веома разноврсни и гласе: а) добрим законским решењима (8%); б) ефикасном применом закона (16%); с) мерама ефикасне политике (3%); д) стратегијама и акционим плановима (2%); е) активностима органа јавне власти (2%); ф) радом група за координацију и сарадњу на локалном нивоу (3%); г) друштвеним деловањем (11%); х) едукацијом (9%); и) комбинацијом свега наведеног (44%); ј) на друге начине (2%).

У вези са наведеним, охрабрује сазнање да је чак 64% испитаника и испитаница изјавило да зна како треба да поступи у случају да има сазнања о насиљу у окружењу или непосредно има искуство са насиљем у породици, а њих 81% је изјавило да би насиље у породици у свом окружењу пријавили када би о њему имали сазнања. По мишљењу 51% испитаника и испитаница насиље над женама у партнерским односима је најзаступљеније. Када је у питању врста насиља, 41% испитаника и испитаница сматра да је најзаступљеније психичко насиље, а 38% сматра да је страх код жртве главни разлог због којег жене не пријављују насиље у породици и у партнерским односима. Генерални закључак који проистиче из резултата овог испитивања ставова јавног мњења у Републици Србији јесте - да су родна равноправност и насиље над женама узрочно-последично повезани.

Посебан сегмент овог извештаја односи се на насиље у породици, са фокусом на његов најизраженији облик - насиље према женама. Према *Правилнику о стручним пословима у социјалној заштити*, специјализовани послови социјалне заштите обухватају индивидуално и групно саветовање и различите терапијске приступе од значаја за социјалну заштиту, медијацију и др. Када је реч о пословима заштите од насиља, ЦСР својим корисницима пружа стручну помоћ и заштиту, покреће поступке пред судом, даје саветодавну подршку, материјалну и правну помоћ и упућује на коришћење услуга које пружају друге установе. Поред наведеног, у ЦСР редовно се спроводи услуга саветовања као вид помоћи појединцима и породицама које су у кризи ради унапређивања породичних односа, превазилажења кризних ситуација и стицања вештина за самосталан и продуктиван живот у друштву. Орган старатељства дужан је да води евиденцију и документацију о лицима према којима је насиље извршено, као и онима против којих је одређена мера заштите од насиља.

Слика 2: Ставови јавног мњења о томе како може да се ефикасно сузбије насиље над женама у Републици Србији, према истраживању из 2019. године

Према подацима Сектора за бригу о породици и социјалну заштиту Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања, а на основу извештаја из свих 170 ЦСР укупан број корисника услуга социјалне заштите у 2019. години који су жртве насиља је износио 35.102, од којих 27.361 одраслих и 7.741 деце (подаци нису разврстани по полу). Највећи број корисника услуга социјалне заштите које су жртве насиља у породици је забележен у следећим местима у

Србији: Општина Палилула Град Београд 1.802; Град Нови Сад 1.617; Општина Чукарица Град Београд 1.594; Општина Нови Београд Град Београд 1.205; Град Крагујевац 1.133. Према подацима Републичког завода за социјалну заштиту (у даљем тексту: РЗСЗ), од укупног броја пријава случајева насиља у породици у 2019. години, чак **72,5%** се односило на жене као жртве насиља, а **27,5%** на мушкарце као жртве насиља у породици.

На основу *Закона о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици* („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 12/13), Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је у децембру 2018. године успоставило Националну СОС телефонску линију за подршку женама са искуством насиља, број 0800-222-003, у складу са чланом 24. поменуте Конвенције и према *Правилнику о ближим условима и стандардима за пружање услуге СОС телефона за жене са искуством насиља* („Службени гласник РС”, број 93/15). Средства за несметано функционисање Националне СОС телефонске линије за жене са искуством насиља у 2019. години, обезбеђена су у Буџету Републике Србије, на разделу Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у укупном износу од 30.000.000 динара. Ова линија је бесплатна и доступна 24 часа седам дана у недељи, тј. 365 дана у години, на територији целе Републике Србије. У вези с наведеним, истичемо да Центар за заштиту одојчади, деце и омладине „Звечанска” у Београду обезбеђује услуге које се односе на: *Национални СОС телефон за жене са искуством насиља*, *Родитељски телефон* и на *Националну дечију линију - НАДЕЛ Србија*. Телефонска СОС линија за пријаву насиља у школама је успостављена од децембра 2012. године. Како би се ојачали капацитети СОС линије, у сарадњи да НАДЕЛ-ом (Национална Дечија телефонска Линија) организована је и реализована обука којом су обухваћено 62 сарадника који раде волонтерски као саветници на телефону. Током 2019. године укупно је забележено је 850 пријављених случајева насиља у школама. Директних посета просветне инспекције школским установама, током 2019. године, било је укупно 40.

Поред наведеног, у Клиници за психијатријске болести „Др Лаза Лазаревић”, у сарадњи са Министарством здравља, отворена је прва Национална СОС линија за превенцију самоубиства. На телефонски број 011/7777-000 се могу јавити они који помишљају на самоубиство или њихова породица, а са њима разговарају стручњаци из области менталног здравља - психијатри, психолози, социјални радници.

Захваљујући финансијској подршци Агенције UN Women и 20 организација цивилног друштва ће бити укључено у пројекат успостављања СОС телефонске линије за помоћ женама које су жртве насиља на локалном нивоу. У тај пројекат ће бити укључени: Удружење Ромкиња „Освит”, „Жене за мир” Лесковац, Центар за девојке, „Оаза сигурности”, Виктимолошко друштво Србије, Удружење Рома Нови Бечеј, Центар за подршку женама, „Феномена”, „Из круга” - Београд, Зрењанински едукативни центар - ЗЕЦ, СОС женски центар Нови Сад, „Атина”, Женски центар Ужице, „Одбор за људска права” Врање, „Из круга - Војводина”, КЦ „ДамаД”, Ромски центар за жене и децу „Даје”, „Пешчаник”, Удружење жена „Фемина” и СОС Власотинце.

Будући да жене и девојке чине 72% од свих жртава трговине људима у свету, деловање Центра за заштиту жртава трговине људима у оквиру Министарства за рад, запошљавање, борачку и социјалну заштиту је веома важно. Поменути Центар води бригу о 282 корисника и корисница, који се налазе на континуираном праћењу, са различитим степеном приоритета за пружање социјалне подршке. У оквиру Центра је у фебруару 2019. године образовано и Прихватилиште за жртве трговине људима, намењено за ургентан смештај жртава трговине људима женског пола, старости од 16 година. Прихватилиште има капацитет за смештај шест жртава трговине људима. На смештају се у 2019-ој години налазило укупно девет лица и то: седам пунолетних жена жртава трговине људима и

две малолетнице. У погледу потребе смештаја, Центар за заштиту жртава трговине људима је у свом извештају истакао да постоји потреба и за обезбеђење смештајних капацитета за мушкарце који су жртве трговине људима у посебном Прихватилишту, у оквиру тог Центра.

Према подацима Сектора за бригу о породици и социјалној заштити МРЗБСП у Републици Србији има 15 сигурних кућа и прихватилишта за жртве насиља (два прихватилишта образована су при ЦСР у Панчеву и Лесковцу), од којих само пет има лиценцу за рад. Кад је реч о сигурним кућама и прихватилиштима за жртве насиља, РЗСЗ прикупља податке само од лиценцираних пружалаца услуга у којима је у 2019. години укупно 291 жртава насиља користило услуге прихватилишта за жртве насиља. **Од укупног броја жртва насиља који су корисници лиценцираних прихватилишта жене чине 75%, а мушкарци 25%.** У вези са наведеним, потребно је да РЗСЗ у наредном периоду, прикупља и обрађује податке, разврстане по полу, у вези са радом свих сигурних кућа и прихватилишта за жртве насиља, без обзира да ли су они лиценцирани или не и да ли су при ЦСР или у приватном власништву. Скоро све сигурне куће, осим одраслима, пружају подршку и заштиту и деци која су у ситуацији породичног насиља. Анализа расположивих података у оквиру свих 15 сигурних кућа и прихватилишта за жене жртве насиља, указује на то да је највећи број корисница сигурних кућа старосне доби од 30 до 39 година (35%) и између 18 и 29 година (27%). Уочава се да међу корисницама преовлађују жене у радно способној доби, односно што су жене старије, то су у мањој мери кориснице услуга сигурне куће. На основу анализе података из сигурних кућа у 2019. години се може закључити да је **у највећој мери починилац насиља садашњи брачни или ванбрачни партнер жене (80%),** у 11% случајева је неко други (син, кћерка, брат, родитељи, свекар, свекрва, девер, пасторак), док је бивши партнер (брачни или ванбрачни) као починилац насиља наведен у 9% случајева.

КТРР и UNICEF су покренули иницијативу за формирање *Националне коалиције за превенцију сузбијање раних бракова*. Оснивачки састанак Националне коалиције за окончање дечјих бракова одржан је 21. фебруара 2019. у Београду. КТРР координира радом Националне коалиције. Општи циљ Коалиције је да се кроз усмерену и координисану акцију релевантних актера допринесе окончању дечјих бракова у Републици Србији, нарочито у ромској популацији, а у складу са циљевима одрживог развоја 2030. Намера је да се то постигне кроз заговарање отклањања институционалних и друштвених препрека за спровођење релевантних законодавних и стратешких оквира, као и промоцију примера добре праксе који се реализују у партнерству локалних заједница, невладиног, владиног и приватног сектора и медија.

Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре истиче у свом извештају да већ трећу годину заредом издваја средства за пројекте у области социјалног становања ради пружања помоћи сигурним кућама и свратиштима за децу. Новац за реализацију пројеката у области социјалног становања Министарство грађевинарства, саобраћаја и инфраструктуре додељује преко јавног конкурса. На основу резултата јавног конкурса, у 2019. години је потписано девет уговора са удружењима и организацијама цивилног друштва, укупне вредности 8,75 милиона динара, за пројекте који обухватају седам сигурних кућа - из Ниша, Лесковца, Врањске бање, Сремске Каменице, Сомбора, Смедерева и Сремске Митровице, прихватилиште за децу и младе из Крагујевца и свратиште за децу из Београда. Главни циљ спроведеног конкурса је реализација пројеката за извођење радова на објектима за стамбено збрињавање жртава породичног насиља и деце, а у циљу побољшања услова становања.

Такође, треба истаћи да је Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања у 2019. години посебну пажњу посветило економском и социјалном положају жена које су претрпиле насиље и у вези са наведеним, планирало је и издвојило 3.000.000,00 динара буџетских средстава за

реализацију пројеката удружења у 2019. години на тему: „*Економско оснаживање жена које су претрпиле насиље, а које су у процесу самозапошљавања*”. На основу Јавног конкурса, Комисија је изабрала за реализацију шест пројеката удружења, а укупно утрошена средства за те намене у 2019. години су износила 2.941.935,38 динара.

Поред наведеног, министар за рад, запошљавање, борачку и социјалну заштиту донео је 3. децембра 2019. године Решење којим је образовао *Радну групу за израду Предлога националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима (2020-2025) и Предлога акционог плана за спровођење националне стратегије за спречавање и сузбијање насиља над женама у породици и партнерским односима (2020-2022)* (у даљем тексту: Радна група). Састав Радне групе је допуњен представницима Републичког секретаријата за јавне политике Решењем министра од 12. децембра 2019. године. Радну групу чине чланови и чланице из надлежних органа државне управе, стручних тела и институција који се баве вођењем статистике разврстане по полу или пружањем психо-социјалне подршке женама жртвама насиља у породици и партнерским односима, те представници медија и организација цивилног друштва. У сарадњи ресорног Министарства са Тимом УН за људска права, ангажоване су и две консултанткиње. У децембру 2019. године консултанткиње Тима УН за људска права у Републици Србији су реализовале испитивање ставова представника/представница организација цивилног друштва које се баве подршком жртвама насиља у породици и оснаживањем жена које су претрпеле насиље у породици и партнерским односима. Такође, UNDP је поменутом Министарству ставио на располагање резултате евалуације претходне стратегије за спречавање насиља над женама. Први састанак Радне групе одржан је 17. децембра 2019. године, а на састанку су размотрене и усвојене методологија израде предлога ове стратегије и плана, динамика израде наведених докумената и образовани су оперативни тимови и експертска група за реализацију задатака Радне групе. Дана 23. децембра 2019. године је сачињен записник са састанка и послат члановима Радне групе и председници Владе. Након тога је покренута иницијатива да се ова Радна група расформира и образује нова, у чијем би раду партиципирали представници: Министарства правде, Министарства унутрашњих послова, Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и Координационог тела за родну равноправност Владе.

Покрајински секретаријат за привреду, запошљавање и равноправност полова АП Војводине известио је ресорно Министарство да спроводи *Програм за заштиту жена од насиља у породици и партнерским односима и других облика родно заснованог насиља у АП Војводини за период од 2015. до 2020. године*, кроз сарадњу представница женских организација, надлежних институција и покрајинских органа. Сврха овог програма јесте унапређивање координисаног рада надлежних институција и организација у спречавању и решавању случајева насиља у породици и насиља над женама. У оквиру спровођења овог Програма, од посебне важности су следеће активности: а) У оквиру економског оснаживања жена које су претрпеле насиље сваке године се запосли око 15 жена код послодаваца за чије запошљавање су обезбеђене бруто плате за годину дана; б) Едукације запослених у свим државним органима и институцијама које се баве насиљем над женама. Осим тога, Покрајински секретаријат је у 2019. години за меру економског оснаживања жена које су претрпеле насиље или су у ситуацији насиља у Буџету АП Војводине определио 6.000.000 динара. Овај секретаријат је известио и о спровођењу пројекта „*Интегрисани одговор на насиље над женама у Војводини – 2. фаза*”, за који су обезбеђена донаторска средства UN Women-а у износу 20.979.670 динара. Пројекат је реализован у неколико компоненти, у 10 одабраних општина у АП Војводини (Суботица, Сомбор, Бачка Паланка, Нови Бечеј, Кикинда, Зрењанин, Алибунар, Вршац, Панчево и Сремска Митровица), а у циљу пружања ефикасних услуга заштите жена жртва од специфичних облика родно заснованог насиља.

Поједине организације цивилног друштва (Центар за промоцију здравља жена, Аутономни женски центар, Инцест траума центар, Мрежа жене против насиља, „Етнофорум” из Сврљига, Удружење жртва насиља „Хајр” итд.) су у 2019. години биле веома ангажоване у спречавању и сузбијању насиља у породици, а посебно у вези спречавања и сузбијања насиља над женама. Оне су учествовале у организацији и реализацији великог броја тренинга, спровеле су четири истраживања на ову тему и реализовале велики број предавања, дебата, промоција штампаних издања и сл. Циљ спровођења ових активности је био успостављање дијалога невладиног и владиног сектора о могућностима превенције насилног понашања, препознавања насилника, очувања психичког здравља жртва насиља, пружање помоћи у њиховој рехабилитацији и ресоцијализацији и очувању породичног окружења, као и у примени добрих пракси. У Републици Србији 28 удружења пружају различите услуге социјалне подршке женама жртвама насиља, укључујући и СОС телефоне за жене жртве насиља, али је мали број њих (10) и лиценцирао своје услуге.

Дом културе „Студентски град” реализовао је у 2019. години, поводом 25. новембра - Међународног дана борбе против насиља над женама, реализовао трибину под називом: „*Ниси сама – ниси крива!*” на којој су узели учешћа представници Сектора за антидискриминациону политику и унапређење родне равноправности ресорног Министарства, Основног јавног тужилаштва у Београду, Аутономног женског центра и Сигурне куће у Београду, уз активно укључивање у дебату студената и студенткиња Београдског универзитета.

IV. ОБРАЗОВАЊЕ, КУЛТУРА И СПОРТ

1. Остваривање једнаких могућности и равноправности полова у области образовања

Забрана дискриминације и остваривање једнаких могућности и равноправности полова у области образовања су ближе регулисани чл. 30. и 31. *Закона о равноправности полова*, док су чланом 33. прецизиране и посебне мере органа јавне власти ради обезбеђивања услова за напредовање и подстицање потупунијег укључивања у процес образовања и стручног усавршавања мање заступљеног пола. У вези са наведеним, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у свом извештају за 2019. годину истакло је да активно ради на промоцији и унапређивању људских права, са посебним фокусом на родну равноправност, осетљиве и мањинске групе.

У извештајном периоду, Министарство просвете, науке и технолошког развоја иницирало је усвајање законског оквира којима се обезбеђује равноправан приступ образовању, без дискриминације на основу пола, расе, језика, вероисповести, етничког порекла, старосне доби или инвалидитета. У том Министарству подсећају да је *Законом о основама система образовања и васпитања – ЗОСОВ* („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 27/18 - др. закони и 10/19) прописано да свако лице има право на образовање и васпитање у години пред полазак у школу, основно образовање и васпитање ученика и одраслих и средње образовање редовних и ванредних ученика. Током 2019. године радило се на изменама и допунама ЗОСОВ-а у области унапређивања образовања ученика миграната и ученика који не познају језик наставе, као што су повратници по споразуму о реадмисији. Такође, у новом ЗОСОВ-у извршено је појашњење којим се омогућава да се смерницама ближе уреди начин прилагођавања програма наставе и учења у школама за ученике са сметњама у развоју. Један од највећих изазова за образовни систем у Републици Србији, по оцени овог Министарства, је чињеница да деца избеглице ретко са собом имају документацију о претходном школовању, те је у већини случајева немогуће имати увид у претходно стечено образовање и постигнуће.

Министарство подсећа да *Закон о основном образовању и васпитању* („Службени гласник РС”, бр. 55/13, 101/17, 27/18 – др. закон и 10/19), *Закон о средњем образовању и васпитању* („Службени гласник РС” бр. 55/13, 101/17), затим *Закон о ученичком и студентском стандарду* („Службени гласник РС”, бр. 118/10, 55/13, 27/18 - др. закон и 10/19), као и *Закон о дуалном образовању* („Службени гласник РС”, број 101/17), садрже темељну разраду права ради остваривања једнаких могућности „кроз обезбеђивање једнаких услова за стицање образовања, без икакве дискриминације с обзиром на пол, расну, националну, културну, етничку и верску припадност, језик, сексуалну оријентацију, место боравка, материјално стање, инвалидитет и друга лична својства”. *Законом о националном оквиру квалификација Републике Србије - НОКС* („Службени гласник РС”, број 27/18) у члану 4. дефинисане су једнаке могућности, на следећи начин: „стицање квалификација без обзира на године живота, пол, тешкоће и сметње у развоју, инвалидитет, расну, националну, социјалну, културну, етничку и верску припадност, језик, сексуалну оријентацију, место боравка, материјално или здравствено стање и друга лична својства.“ *Законом о високом образовању* („Службени гласник РС”, бр. 88/17, 73/18, 27/18 - др. закон и 67/19) прописано је да се студенткињи, на њен захтев, одобрава мировање права и обавеза, у случају неге детета до годину дана живота и посебне неге која траје дуже од дететове прве године живота, одржавања трудноће и у другим случајевима предвиђеним општим актом високошколске установе. Студенткињи која је у поступку биомедицински потпомогнутог оплођења на њен захтев одобрава се мировање права и обавеза у складу са општим актом високошколске установе. Афирмативне мере уписа на студије лица са инвалидитетом и припадника ромске националне мањине усмерене су на припаднике тих група грађана независно од родне припадности и као такве свакако имају утицаја и на оснаживање положаја жена са инвалидитетом и жена припадница ромске националне мањине.

У Републици Србији девојчицама и дечацима, девојкама и младићима, женама и мушкарцима, обезбеђен је једнак приступ образовању на свим нивоима. Када је у питању предшколско образовање, према подацима Републичког завода за статистику у Републици Србији је у предшколским установама смештено 112.595 дечака и 105.972 девојчица.

У погледу основног образовања у Републици Србији, не постоје значајније разлике између броја дечака и девојчица уписаних у први разред основне школе јер 49% чине двојчице, 51% дечаци. Политике уписа у основну школу, наставног програма, оцењивања, људских ресурса и пружања додатне подршке дефинисане су тако да подразумевају прилагођавање образовно-васпитним потребама ученика и једнак приступ без дискриминације. Када је у питању основно образовање, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је доставило податак да се у Републици Србији настава одвија у 3.350 редовних основних школа, 1.134 матична и 2.216 издвојена одељења. Наставу похађа укупно 536.528 ученика, 478.913 у матичним и 57.615 у издвојеним одељењима. Први циклус основног образовања (4. разред) завршио је укупно 64.361 ученик, од чега нешто више дечака (51,2%) него девојчица (48,8%), док је комплетну **основну школу (8. разред) завршило 69.586 ученика, од којих 51,1% дечака и 48,9% девојчица.** У оквиру пројекта „Родна освешћеност, превенција насиља и дискриминације у вртићима и школама” у 2019. години реализована је обука за 30 просветних саветника из 16 надлежних школских управа. Имеђу осталог, у оквиру школске компоненте наведеног пројекта, реализоване су следеће активности: 1. „Родна освешћеност, превенција насиља и дискриминације у школама“ у коју су укључене 4 менторске и по две партнерске школе (Београд, Сомбор, Врање, Зајечар); 2. Реализовано је on line истраживање „Испитивање ставова ученика и особља школе о родно заснованом насиљу” у 7 основних школа (Београд, Сомбор, Врање и Зајечар) и једној средњој школи (Врање), којим је обухваћено укупно 815 учесника од којих 418 девојчица - 51,29% (ученица ОШ 309, а ученица СШ 109) и 397 - 48,71% дечака (ученика ОШ 291, а ученика СШ 106); 3. Реализовано је 5 супервизијских састанака између

škola mentora и партнерских школа; 4. Реализовано је укупно 20 радионица уз коришћење приручника „Превенција родно заснованог насиља” креираних током пројекат „Школа без насиља” са укупно 1.025 ученика и ученица основних и средњих школа; 5. Реализоване су радионице за наставнике и родитеље усмерене на превенцију родно заснованог насиља; 7. Реализоване су обуке за тимове школа за укупно 24 учесника; 8. Креирани су ресурси вебинар хоризонталне подршке за имплементацију програма и приручник о хоризонталном учењу „Школе школама”. Расположиви подаци показују да је образовни успех девојчица много већи него образовни успех дечака и то у току целог основног и средњег образовања.

На нивоу средњошколског образовања девојчице чине незнатну већину, а родна неједнакост у образовању више се огледа у сегрегацији према образовним профилима, која указује на одржавање патријархалних образаца о тзв. „женским” и „мушким” занимањима. Трогодишње средње стручне школе завршава дупло више дечака него девојчица. Девојчице су и даље бројније у подручјима образовања: текстилство и кожарство, личне услуге, хемија, неметали и графичарство и здравство и социјална заштита. Међу ученицима који завршавају средње четворогодишње опште образовање (гимназије) више је девојчица (58%) него дечака (42%). Такође, девојчице су међу ученицима који завршавају средње стручне четворогодишње школе (52% девојчица и 48% дечака). Дечаци су бројнији у областима: електротехника, машинство и обрада метала, геодезија и грађевинарство, саобраћај, шумарство и обрада дрвета и геологија и рударство. У **509 редовних средњих школа наставу похађа 245.714 ученика, од којих 121.776 девојчица (49,6%) и 123.938 дечака (50,4%)**. Школе/одељења за ученике са сметњама у развоју (41) похађа 1,826 ученика – 727 девојчица (39,8%) и 1,099 дечака (60,2%). Редовну средњу школу завршило је 57,478 ученика и скоро је подједнак проценат девојчица (49,6%) и дечака (50,4%). Преко 88% ученика завршило је четворогодишње средње школе (26,5% гимназију и 61,7% четворогодишњу средњу стручну школу). Средњу стручну школу у трајању од три године завршило је само 11,5% ученика. Опште средње образовање – гимназију завршило је нешто више од четвртине (26,5%) свих ученика који су завршили средњу школу, а скоро три четвртине (73,5%) су завршили стручну школу. Посматрано према подручјима рада, млади најчешће завршавају образовне профиле из подручја рада: Економија, право и администрација (14,3%); Здравство и социјална заштита (10,5%); Електротехника 10,1%); 4. Трговина, угоститељство и туризам (9,1%); и Машинство и обрада метала (7,8%). Девојчице су најчешће завршавале образовање за профиле из подручја рада: Економија, право и администрација (18,5%); Здравство и социјална заштита (15,8%); и Трговина, угоститељство и туризам (9,6%), а дечаци: Електротехника (18,3%), Машинство и обрада метала (13,1%) и Економија, право и администрација (10,2%). У средњим школама се реализује *Здравствено васпитање* као факултативна активност, између осталог теме су: хигијена, ментална хигијена, заштита репродуктивног здравља, болести зависности и поремећаји исхране, промене у пубертету и адолесценцији и заштита на раду, које школе планирају својим годишњим планом рада и школским програмима. Поред наведеног, Министарство просвете, науке и технолошког развоја у сарадњи са Амбасадом Француске у Београду и Француским институтом у Републици Србији, на основу Меморандума о сарадњи поводом превенције родних стеротипа и свих облика родно заснованог насиља и дискриминације, објавило је Конкурс за ученике средњих школа под називом: „Сви заједно за родну равноправност”.

Услугама каријерног вођења и саветовања, у складу са *Законом о националном оквиру квалификација* („Службени гласник РС”, број 27/18), члан 10, обезбеђује се подршка девојчицама и дечацима, девојкама и младићима, женама и мушкарцима за остваривање проходности кроз нивое НОКС-а, чиме се омогућава примена концепта целоживотног учења и лакша покретљивост радне снаге. Министарство просвете, науке и технолошког развоја је у извештају за потребе извештавања о примени *Закона о равноправности полова* доставило податак да је у оквиру дуалног модела

образовања девојчицама додатно ојачан приступ квалитетном образовању, развоју вештина и обукама у оквиру 33 образовних профила, на којима, углавном, преовлађују дечаки.

У Републици Србији је на свим високошколским установама и на свим нивоима студија **дипломирао 45.221 студент, од тог броја 18.488 су мушкарци (40,9%), а 26.733 су жене (59,1%).** На државним и приватним универзитетима укупно је дипломирало 34.936 студената – од тога 78,0%, тј. 27.225 студената дипломирало је на државним, а 22,0%, тј. 7.711 студената на приватним факултетима. На високим струковним државним и приватним школама дипломирало је 10.285 студената, од тога 90,0% на државним високим школама, а 10,0% студената на приватним. **Високе школе и факултете уписују и завршавају у већем броју жене него мушкарци.** Међу уписаним студентима, жена је 58%, а међу дипломираним 59% (подаци за 2015. годину). Међу дипломираним студентима у 2015. години, жене чине више од половине у областима: образовање (87%); Здравство и социјална заштита (73%); Уметност и хуманистичке науке (71%); и Друштвене науке, пословање и право (61%). Мушкарци чине већину свих дипломираних у подручјима: Техника, производња и грађевинарство (65%); Природне науке, математика и информатика (54%); Пољопривреда и ветерина (54%); и Услуге (51%). **У већини старосних група компјутерски су писменији мушкарци него жене.** Само међу најмлађима (узраста 16-24 године) мало више девојака/жена користи рачунаре. У старијим старосним групама, међу корисницима рачунара, бројнији су мушкарци. Већина корисника интернета су, такође, мушкарци.

Поводом 11. фебруара - *Међународног дана жена и девојчица у науци*, КТРП је истакло да и поред чињенице да високе школе и факултете више уписују и завршавају жене, као и да су бројније међу докторима наука, жене у науци и даље суочавају са бројним потешкоћама у свом каријерном напредовању, док их међу члановима САНУ има тек 10%. Такође, чињеница је да Србија предњачи у односу на Европу када је број жена истраживача у питању – 48,4% у односу на 40%, што је просек на нивоу ЕУ, али да девојчице и жене треба охрабрити да уђу у свет информационо-комуникационих технологија, инжењерства, као и грађевинарства, где још увек доминирају мушкарци.

У академској 2019/20. години за коришћење Програма афирмативне мере уписа на високошколске установе чији оснивач је Републике Србија пријавило се 170 младих Рома и Ромкиња (78 мушкараца и 92 жене). Испуњавајући услове за упис, уписано је 120 припадника ромске националне мањине (58 мушкараца и 62 жене). Број ученика ромске националне мањине који су користили Програма афирмативне мере и уписали средњу школу у школској 2019/20 години је 2.209 ученика. Поред тога, ширење мреже педагошких асистената реализовано је кроз ИПА II програм – секторска буџетска подршка, ради ангажовања нових 50 асистената/киња у школској 2017/18 и 2018/19. години. У сарадњи са Универзитетом у Крагујевцу – Центар за целоживотно учење, који има акредитовану обуку за педагошке асистенте од 36 ЕПС бодова, организована је петодневна уводна обука за 65 асистената (за 50 нових школа + 15 раније ангажованих који нису похађали обуку или замене). Школе су према инструкцији Министарство просвете, науке и технолошког развоја измениле систематизацију ради ангажовања педагошких асистената. У школској 2019/20. години укупно је ангажован 261 педагошки асистент у основним школама и у предшколским установама. Усвојен је *Правилник о педагошком и андрагошком асистенту* („Службени гласник РС”, број 87/19), којим су уређени опис посла, стручна спрема, односно степен образовања, додатна знања и потребно радно искуство педагошких асистената.

Настављено је са праћењем примене *Стручног упутства* којим је планирано је да Стручни тим за инклузивно образовање (који има свака школа) сачињава *План подршке школе укључивању ученика избеглице/тражиоца азила* који садржи активности одељенског старешине, организације општих родитељских састанака, часова одељенске заједнице у циљу припреме родитеља и ученика за

долазак новог ученика коме је потребна подршка. У институције образовања и васпитања Републике Србије, у школској 2019/20. години укључено је 316 деце из мигрантске популације, од којих 219 дечака и 97 девојчица, што чини 98% деце школског узраста из ове популације. Током школске 2019/20. године реализоване су бројне активности у вези деце из мигрантске популације, почев од менторске подршке школама, преко обука за 500 запослених из 17 општина које су у близини 18 колективних центара, до расподеле и дистрибуције школских торби и прибора (2.188 пакета) које је обезбедио UNICEF. Током 2019. године радило се на изменама и допуна *Закона о основама система образовања и васпитања – ЗОСОВ* („Сл. гласник РС”, бр. 88/2017, 27/2018 - др. закони и 10/2019) у области унапређивања образовања ученика миграната.

Са циљем побољшања резултата и вештина образовања за жене и девојчице покренут је Програм професионалне оријентације без родних стереотипа. Пројекат „Подстицање демократске културе у школама“ представља двогодишњу активност коју суфинансирају Европска унија и Савет Европе, а у оквиру Програма Европске уније - Савета Европе под називом „Хоризонтална помоћ за Западни Балкан и Турску“. У пројекту учествује 20 школа (14 основних и шест средњих школа) које су добиле могућност увођења мера и активности за борбу против дискриминације и механизме за праћење тих мера.

Усвојен је и *Каталог програма сталног стручног усавршавања наставника, васпитача и стручних сарадника за школску 2018/2019, 2019/2020. и 2020/2021. годину*. Укупно је 32 програма који се баве људским правима. У области унапређивања компетенција за грађанске вредности налази се 7 програма, а 24 програма имају за циљ унапређивање капацитета наставника и других стручних сарадника за деловање у области заштите од родно заснованог насиља и дискриминације.

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије је спровео анализу наставних планова и програма и уџбеника за предмет Српски језик од I до IV разреда основне школе, како би се испитала укљученост родне перспективе у наставни материјал и документа којима се програмира настава. „Родна анализа наставних програма и уџбеника за српски језик од првог до четвртог разреда основне школе” је показала да концепт родне равноправности није у потпуности укључен у појмовни апарат ни у наставним програмима нити у уџбеницима за прва четири разреда основне школе. Због постојања родних стереотипа у наставним материјалима и уџбеницима за основну и средњу школу у старим уџбеницима_одобреним пре 2009. године, Министарство просвете, науке и технолошког развоја је известило да је започело са применом следећих мера: уклањање стереотипних приказа родних улога/професија; неговање свести о различитостима, промовисање ненасилне културе, равноправности и недискриминаторне праксе; развијање свести о различитости, интеркултуралности и заједничким вредностима кроз представљање знаменитих личности различитих етничких, верских група и култура; промовисање жена које су постигле успех у различитим областима; представљање различитих модела породице у уџбеницима (самохрани родитељи, старатељске породице, породице без деце, право истополних партнера на породицу и сл.) кроз наставне садржаје и наставне материјале; допуна плана наставе и учења Грађанског васпитања тако да укључује конкретне радионице о спречавању дискриминације и ублажавању предрасуда према деци из осетљивих и маргинализованих група (деца са сметњама у развоју, тешкоћама у учењу, деца која су социјално ускраћена) у свим разредима, али у складу са

принципима инклузивног образовања уз коришћење савремене и адекватне терминологије; већа видљивост деце из маргинализованих група у уџбеницима, плановима и програмима (текстови, радионице, фотографије), у складу са принципима инклузивног образовања. У вези са наведеним, Министарство просвете, науке и технолошког развоја наставља да унапређује политике образовања и васпитања са циљем постизања потпуније равноправности у систему образовања.

Према подацима које је доставило удружење Центар за међународну јавну политику, на основу истраживања спроведеног 2018/2019. године о ставовима студената Универзитета у Београду о родној равноправности у Републици Србији, највећи „родни јаз” постоји у домену „економског учешћа и шанси”, а најмањи у домену „политичког оснажења” и „здравља и опстанка”. Овај Центар је спровео истраживање на узорку од 1.403 испитаника, од којих је 58,45% студенткиња и 41,55% студената, методом „F2F (face to face)”. На основу поменутог истраживања, произилази сазнање да највећи број студената и студенткиња, тј. њих 53,53% сматра да је родна равноправност „делимично заступљена у Србији”; 21,91% анкетираних је одговорило „мало”; 17,77% је одговорило „у великој мери”; 4,06% „веома мало”; док 2,71% анкетираних је одговорило „у потпуности”. Такође, чак 65,49% анкетираних студенткиња и 34,6% студената сматра да је увођење обавезних „квота” за заступљеност мање заступљеног пола у политици - допринело побољшању родне равноправности у Републици Србији.

2. Остваривање једнаких могућности и равноправности полова у области културе и информисања

Област културе и јавног информисања у *Закону о равноправности полова*, обухваћена је чланом 41. поменутог закона, будући да је улога медија у погледу могућности за промовисање равноправности полова неспорна, као и њихов значај у подизању свести људи о значају ове теме. Медији путем средстава јавног информисања у значајној мери утичу и на културу и друштвену климу, а самим тим могу бити кључни фактор када је у питању развијање политике једнаких могућности, као и уклањање родних стереотипа будући да су они и даље заступљени у нашем друштву.

У вези са наведеним, на основу *Закона о јавном информисању и медијима* Министарство културе и информисања расписује годишњи конкурс за суфинансирање пројеката у области јавног информисања, који својим садржајима доприносе подизању свести грађана о положају жена у друштву у широком спектру проблема у тој области – насиље над женама, дискриминација у различитим сферама друштвеног живота, стереотипи о улози жене у породици и друштву, па је то био случај и у 2019. години.

3. Остваривање равноправности полова у области спорта

Равноправна заступљеност полова у спорту регулисана је чланом 34. ст. 2 и 3. *Закона о равноправности полова*. У извештају Министарства омладине и спорта о спровођењу овог закона, најпре је истакнуто да је чланом 4. *Закона о спорту* („Службени гласник РС”, број 10/16) препознат значај предузимања активности ради повећања учешћа жена у спортским активностима, омасовљавању женских спортских организација и давању равноправног значаја женама у спорту. Такође, чланом 112. став 1. тачка 9) *Закона о спорту*, прописано је да је општи интерес у области спорта унапређење спортске рекреације, промоција и подстицање бављења спортом свих грађана Републике Србије, а нарочито деце, жена, младих и особа са инвалидитетом.

У складу са чланом 126. *Закона о спорту*, који се односи на стипендирање врхунских спортиста аматера за спортско усавршавање и доделу новчане помоћи врхунским спортистима са посебним заслугама, у 2019. години стипендирано је укупно 415 спортиста, а од тога 131 жена, што је у процентуалном износу 31,57%.

На основу члана 124. *Закона о спорту и Уредбе о националним спортским признањима и новчаним наградама* („Службени гласник РС”, број 22/16, 83/17, 65/19 и 74/21), за постигнуте спортске резултате у олимпијским и параолимпијским спортским дисциплинама, додељује се новчана награда спортистима и тренерима држављанима Републике Србије, који као чланови националне спортске репрезентације на Олимпијским играма, Параолимпијским играма, Шаховској олимпијади и светским и европским првенствима освоје неку од медаља или постану финалисти ДЕЈВИС куп-а или ФЕД куп-а Међународне тениске федерације. **У 2019. години исплаћено је укупно 109 новчаних награда спортистима и тренерима, од чега 45 женама спортистима и тренерима, што је у процентуалном износу 41,28%.** Истим чланом *Закона о спорту* прописано је да спортистима, држављанима Републике Србије који као чланови националне спортске репрезентације освоје медаљу на Олимпијским играма, Параолимпијским играма, Шаховској олимпијади и светским и европским првенствима у олимпијским и параолимпијским спортским дисциплинама, или су носиоци светског рекорда у олимпијским и параолимпијским спортским дисциплинама, или постану финалисти ДЕЈВИС куп-а или ФЕД куп-а Међународне тениске федерације, додељује се национално спортско признање у виду доживотног месечног примања након навршених 40 година живота. **По том основу, у 2019. години исплаћено је укупно 567 националних признања, од чега 144 женама спортистима, што је у процентуалном износу 29,17%.**

У 2019. години је од стране КТРО пружена помоћ и подршка у организацији Европског првенства за кошаркашице, које је одржано од 27. јуна до 7. јула 2019. године у Републици Србији и Републици Летонији. На тај начин пружена је подршка женској кошарци, њеној афирмацији и промоцији.

V. ПОЛИТИЧКИ И ЈАВНИ ЖИВОТ

Према подацима садржаним у претходном Извештају, Република Србија најбоље резултате у Индексу родне равноправности има у домену моћи због активног укључивања жена у политички живот, чему су значајно допринеле и „квоте” од најмање 30% за мање заступљени пол садржане у *Закону о равноправности полова*. У складу са препорукама Европске уније, предложено је увођење „квоте” од најмање 40% за мање заступљени пол (жене) у Републици Србији, чланом 40а став 1. *Закона о избору народних посланика* („Службени гласник РС”, бр. 35/00, 57/03 – УС, 72/03 – др. закон, 75/03 – исп. др. закона, 18/04, 101/05 – др. закон, 85/05 – др. закон, 28/11 – УС, 36/2011, 104/09 – др. закон, 12/20 и 68/20) тако што је предвиђено да „На изборној листи мора бити најмање 40% мање заступљеног пола”. Ова одредба је веома важна за постизање пуне равноправности полова у политичком и јавном животу Републике Србије.

Иако је претходним *Законом о локалним изборима* („Службени гласник РС”, број 129/07, 34/10, 54/11) у члану 20. став 3. прецизирано да се заступљеност жена у политичком животу на нивоу јединица локалне самоуправе регулисана тако да је прописано да на изборној листи међу свака три кандидата по редоследу на листи мора бити најмање по један кандидат, тј. припадник оног пола који је мање заступљен на листи, на местима председница скупштине општина/града има 14,4% жена. Стога је новим *Законом о локалним изборима* („Службени гласник РС”, бр. 129/07, 34/10, 54/11, 12/20, 16/20 – аутентично тумачење и 68/20), члан 20. став 3. садржано да: „На изборној листи мора бити 40% мање заступљеног пола. Такође, међу сваких пет кандидата по редоследу на листи (првих

пет места, других пет места и тако до краја листе) мора бити најмање по два кандидата – припадника оног пола који је мање заступљен”.

Министарство финансија је, у сарадњи са КТРП и консултанткињама Канцеларије UN Women у Србији, наставило и током 2019. године да организује и подржава рад Тимова за родно одговорно буџетирање (у даљем тексту: РОБ) предвиђених буџетских корисника, кроз радионице и инфо сесије. Тимови за РОБ су установљени на позив Министарства финансија и КТРП код свих Планом обухваћених буџетских корисника. Тим чине особе задужене за програм и за финансије, као и доносиоци одлука код буџетског корисника. Према извештају КТРП за 2019. годину у вези РОБ-а, на националном нивоу, 34 од 40 буџетских корисника дефинисаних Планом постепеног увођења РОБ-а, који је издао министар финансија, је испунило своју обавезу и увело РОБ у буџете за 2019. годину, и то у 44 програма, који су исказани кроз 57 РОБ циљева и 283 родно осетљива индикатора. На покрајинском нивоу, сви буџетски корисници предвиђени Планом постепеног увођења РОБ-а, који је издала покрајинска секретарка за финансије, су испунили своју обавезу, тј. 18 буџетских корисника је применило РОБ и то у укупно 31 програму, кроз 83 родно одговорна циља и 133 родно осетљива индикатора. Родну перспективу су у своје буџете за 2020. укључила 73 буџетска корисника: 47 на националном и 26 на покрајинском нивоу.

Поред наведеног, КТРП је у сарадњи са UN Women развило родну анализу Министарства за грађевинарство, саобраћај и инфраструктуру и још две родне анализе у сарадњи са Националном алијансом за локални економски развој (НАЛЕД), са фокусом на конкурсе локалних самоуправа за подршку организацијама цивилног друштва и програме Фонда за иновације. Основни циљ ових родних анализа је да се укаже на родно засноване неједнакости и родну неравноправност уопште, као и да се промовише већа равноправност жена и мушкараца. Такође, Република Србија је била прва земља у региону која је урадила студију о родној равноправности у области саобраћаја, која ће бити полазна основа приликом израде нове стратегије саобраћаја. Ова родна анализа Министарства за грађевинарство, саобраћај и инфраструктуру је показала да од укупног броја запослених жена свега 2,3% ради у сектору саобраћаја, да жене чине 20% запослених у овој привредној грани, као и да су слабо заступљене на руководећим местима. Наведена студија је први важан корак у постизању веће родне равноправности у сектору транспорта, а који ће имати утицај и на друге секторе, јер стање родне равноправности у саобраћају одсликава и ширу ситуацију у друштву. У изради студије финансијску подршку КТРП и Министарству за грађевинарство, саобраћај и инфраструктуру је пружила Светска банка.

У оквиру пројекта *Кључни кораци ка родној равноправности*, који КТРП спроводи у сарадњи и уз подршку Канцеларије UN Women у Републици Србији и у 2019. години су подржани локални механизми за родну равноправност. Подршку у спровођењу мера и активности из локалних акционих планова за родну равноправност у 2019. години добило је 12 локалних самоуправа (Бечеј, Бачка, Паланка, Блаце, Крагујевац, Краљево, Крушумлија, Нова Варош, Пожаревац, Рашка, Сврљиг, Власотинце и Врање). Оне су одабране на основу резултата истраживања спроведеног у оквиру процеса селектовања. Сви одабрани локални механизми имају активности које у фокусу имају побољшање положаја жена на тржишту рада, промоцију женског предузетништва и економског оснаживања жена на селу, као и промоцију и примену Европске повеље о равноправности жена и мушкараца на локалном нивоу.

Истраживање постојећих локалних механизма за родну равноправност спроведено је током 2019. године. Истраживањем су била обухваћена 144 локална механизма за родну равноправност у три региона у Републици Србији: Војводина, Шумадија и Западна Србија, и Јужна и Источна Србија. Истраживањем су биле обухваћене само локалне самоуправе које имају успостављене механизме. Подаци су прикупљани везано за капацитете локалних механизма, финансирање, постојање

локалних акционих планова, успостављање мреже саветница за родну равноправност на локалном нивоу и прихватање Европске повеље о равноправности мушкараца и жена на локалном нивоу. Истраживање је имало и практичне импликације у смислу да је направљена база података локалних механизма за родну равноправност. Истраживање је показало да више од половине локалних самоуправа у Србији нема континуиране активности у домену родне равноправности. Веома низак капацитет има 71 локални механизам, што је сличан налаз као у 2018. години. Смањен је број локалних самоуправа које имају локалне акционе планове за остваривање родне равноправности. Око једне четвртине локалних механизма је веома активно, што је посебно дошло до изражаја у региону Јужне Србије, а као резултат подршке UN Women и UNOPS.

Такође, поменуто истраживање је показало да 15 градова и општина (10%) нема локалне механизме за родну равноправност, док 16 (10%) локалних самоуправа има само једну особу као контакт тачку за родну равноправност. Око две трећине (101) локалних самоуправа има институционализоване механизме у форми радних група, односно тела, одбора при општинској или градској скупштини. Од 129 локалних механизма за родну равноправност више од половине је неактивно или слабо активно; 30 локалних механизма има важеће локалне акционе планове за 2019. годину, а 64 града и општина су потписали Европску повељу о равноправности мушкараца и жена. Закључак истраживања је да више од половине локалних механизма не испуњава минимум функционисања.

Редовна годишња конференција под називом: „*Локални механизми за родну равноправност – примена начела родне равноправности на локалном нивоу*” одржана је 12. децембра 2019. године у Београду. Конференцију су организовали КТРО и Канцеларија UN Women у Србији, уз подршку Делегације Европске уније у Србији. На конференцији је, у име КТРО, истакнуто да се не може говорити о унапређењу родне равноправности и бољем положају жена уколико се политике које се доносе на републичком нивоу не пренесу на локални ниво. Већина локалних самоуправа има формиране механизме за родну равноправност, који се формирају на основу Закона о равноправности полова, којим је прописано да се у органима јединица локалне самоуправе организује стално радно тело или одреди запослена особа за питања родне равноправности у локалној самоуправи. До сада су механизми за родну равноправност формирану у 130 локалних самоуправа (одбори, комисије, изабрана лица). Иако скоро 90% јединица локалне самоуправе имају локални механизам за родну равноправност, њихова је функционалност променљива, капацитети су недовољни, средства која су опредељена за политике родне равноправности нису адекватна, а процедуре нису стандардизоване, те мандати локалних механизма нису потпуно стабилни.

Осим тога, у оквиру поменутог пројекта *Кључни кораци ка родној равноправности*, током 2019. године подржано је 20 локалних механизма за родну равноправност у спровођењу активности из локалних акционих планова за родну равноправност. Фокус подршке био је на побољшању положаја жена на тржишту рада, женском предузетништву и економском оснаживању жена на селу. С тим у вези, у 2019. години КТРО је доделило награде за унапређење родне равноправности на локалном нивоу локалним самоуправама које су учествовале у спровођењу пројеката, а које су уручене на годишњој конференцији. Награде су добили: Град Краљево у категорији *Активно ангажовање тела за родну равноправност*; општина Бечеј у категорији *Општина/Град за родну равноправност*; општина Житиште у категорији *Увођење иноватних политика и пракси*; општина Сврљиг у категорији *Сарадња са цивилним сектором и заједницом* и општина Нова Варош у категорији *Увођење родно одговорног буџетирања*.

Када је у питању спровођење *Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2016-2020)* тела предвиђена за праћење спровођења тог плана на републичком нивоу – Политички савет Владе и

Оперативно тело - нису образовани до краја 2019. године и стога нема података о напретку у области равноправности полова у 2019. години за систем безбедности у целини и за ЈЛС, без обзира што постоје извештаји о оствареном напретку у овој области у Министарству одбране и Министарству унутрашњих послова.

Према подацима Министарства одбране, у вези са применом *Закона о равноправности полова* и спровођења *Националног акционог плана (НАП) за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација - Жене, мир и безбедност у Републици Србији (2017-2020)* у 2019. години, у том Министарству образована су и функционишу тела за родну равноправност од 30. јануара 2018. године. Тачније, Одлуком министра одбране одређена је саветница министра одбране за родну равноправност. Образована је и Аналитичка група за спровођење Националног акционог плана за примену Резолуције 1325 Савета безбедности Уједињених нација – Жене, мир и безбедност у Републици Србији, која одржава планске састанке и координира активности. Уз подршку UNDP/SEESAC, у периоду од 29. до 30. августа 2019. године, одржана је радионица за подизање капацитета чланова/ца Аналитичке групе задужене за имплементацију НАП-а за примену Резолуције СБ УН 1325 у Републици Србији, која је одржана у Вршцу. Кадровски је освежен и родни механизам „особа од поверења“, који је успостављен у Министарству одбране и Војсци Србије (у даљем тексту: МО и ВС) на основу *Инструкције о избору и функцији „особа од поверења“*, коју је донео министар одбране још 21. новембра 2013. године. У 2019. години, уз подршку UNDP/SEESAC, одржана су два семинара за едукацију „особа од поверења“ на коме је учествовало 38 особа од поверења из МО и ВС. Семинар је омогућио подизање капацитета овог родног механизма у препознавању случајева дискриминације и заштити људских права на раду.

У периоду од усвајања НАП-а, па до краја 2019. године, константно је повећаван проценат жена запослених у МО и ВС. **Од укупног броја запослених у МО и ВС 21,62% чине жене, што је за 0,54% више у 2019. него у 2018. години.** Међу официрима жене су заступљене са 6,59% (повећање за 0,15%), међу подофицирима са 1,86% (повећање за 0,03%), међу професионалним војницима са 14,61% (повећање за 0,54%) и међу цивилним лицима са 51,5% (умањење за 0,08%).

У МО и ВС заступљеност жена на руководећим и командним дужностима износи 8,45%, што је повећање за 0,65% у 2019. години у односу на 2018. годину.

У првој половини 2019. године, рачунајући и контингент који се упућује у мултинационалне операције (МНОП) Уједињених нација - UNIFIL у Републици Либан учествовало је укупно 510 лица у МНОП, од којих су 439 били мушкарци (86,08%), а 71 учесница мисија су биле жене (13,92%).

У 2019 години, организационе јединице МО и ВС нису посебно исказивале средства за спровођење активности из НАП-а, али су у програмским активностима и пројектима приказивани родноодговорни циљеви и индикатори за мерење степена њихове реализације. Почев од 2020. године, све организационе јединице МО и ВС ће бити дужне да посебно исказују планирана и утрошена средства за спровођење активности из НАП-а.

На нивоу земаља Западног Балкана, уз подршку UNDP/SEESAC реализоване бројне активности у 2019. години у којима је узело учешће и Министарство одбране Републике Србије.

Када је у питању Министарство унутрашњих послова, у складу са *„Смерницама за имплементацију мера за остваривање родне равноправности у Министарству унутрашњих послова Републике Србије кроз систем управљања људским ресурсима“*, донето је у извештајном периоду *„Упутство са смерницама за превенцију и заштиту од родно засноване дискриминације и дискриминације засноване на другим личним својствима у Министарству унутрашњих послова Републике Србије“*, као и *„Приручник за превенцију и заштиту од родно засноване дискриминације и дискриминације засноване на другим личним својствима у Министарству унутрашњих послова“*.

Републике Србије”, на основу којих је у 2019. године одржано 11 презентација у подручним полицијским управама за 376 руководиоца. Такође, наведеним смерницама предвиђена је реализација и 53 активности, које за циљ имају унапређење положаја и статуса запослених жена у Министарству унутрашњих послова, које се редовно прате и о којима се извештава два пута годишње. Израђен је и *приручник за тренере, као и приручник за полазнике на тему: „Системска интеграција родне равноправности у полицијски рад, кроз улогу руководиоца”* и реализовано више семинара на тему: *„Системска интеграција родне равноправности у полицијски рад кроз улогу руководиоца”*, којима је присуствовало 60 руководиоца. Такође, током 2019. године радило се и на изради Програма обуке руководиоца о родној равноправности и превенцији и заштити од дискриминације, која за циљ има одрживост ове теме у систему Министарства унутрашњих послова. У сарадњи са Повереником за заштиту равноправности и уз финансијску подршку Мисије OSCE-а у Србији, у току 2019. године су реализована четири семинара на тему: *„Препознавање и реаговање на дискриминацију”* (100 полицијских службеника). Током октобра и новембра 2019. године, официри за везу МУП-а са ЛГБТИ популацијом Полицијске управе за Град Београд, присуствовали су обуци за тренере за полицијске службенике на тему *„Policing hate Crime against LGBTI persons”*, у организацији Јединица за сексуалну оријентацију и родни идентитет Савета Европе (SOGI), у Мадриду и Риму. Министарство унутрашњих послова је крајем 2019. године у сарадњи са канцеларијом шведске полиције у Београду организовало конференцију *„Институционална интеграција родне равноправности у полиције земаља Региона”*. Конференција је имала међународно - регионални карактер, у којој су земље региона активно учествовале и размениле своја искуства и примере добре праксе на пољу родне равноправности.

Када је у питању спровођење НАП-а за примену Резолуције 1325 СБ УН – Жене, мир и безбедност у Републици Србији, треба истаћи и то да је на нивоу Министарства унутрашњих послова формирана Аналитичка група за анализу, праћење и извештавање о резултатима поменутог плана. У 2019. години спроведено је низ активности, међу којима је и сачињавање *Извештаја о спровођењу НАП - а за период 2017-2018. године*, који је достављен Координационом телу за родну равноправност и који је као збирни извештај доступан јавности и за период јануар - јун 2019. године у којима су приказани сви резултати МУП-а у спровођењу тих активности. Организована су два семинара на тему: *„Родна равноправност и примена родне анализе у полицији”*, на којима је укупно учествовало 60 контакт особа из полицијских управа и чланова Аналитичке групе, на основу којих су израђени планови (родне анализе) полицијских управа за спровођење *Плана Министарства унутрашњих послова за спровођење НАП-а за период 2019-2020. године*. Поред наведеног, у октобру 2019. године организован је округли сто на тему *„Имплементација НАП за спровођење Резолуције СБ УН 1325 - Жене, мир, безбедност”* за период 2017-2020, која је за циљ имала размену искустава Аналитичких група/истраживачких тимова и примера добре праксе органа система безбедности Републике Србије, а на којој су учествовали и представници Безбедносно-информативне агенције, Министарства одбране, Министарства правде - Управе за извршење кривичних санкција, Министарства финансија - Управе царина и КТРО. Ове активности Министарства унутрашњих послова су реализоване у оквиру пројекта *„Развијање родне агенде у Министарству унутрашњих послова”*, који се спроводи од 2016. године, уз подршку Шведске агенције за међународни развој и сарадњу (SIDA) и Шведске полиције.

Поводом Међународног дана жена, 8. марта 2019. године, у организацији Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и уз подршку Историјског музеја Србије и ГИЗ-а, отворена је **изложба о 20 знаменитих жена Србије** у Скупштини Града Београда, а потом је изложба била постављена у више градова и села у Републици Србији. Такође, поводом 8. марта 2019. године, поменуто Министарство, у сарадњи са „Викимедијом” и Српско-Корејским информационом

центром, организовало је избор и постављање на сајт „Википедије” нових страница посвећених знаменитим женама из Србије и целог света чији је допринос из мандата деловања UNESCO-а. Такође, 8. марта 2019. године, КТРП, УН Вомен и Делегација Европске уније у Србији су, заједно са Женским архитектонским друштвом, организовали догађај и покренули кампању „Жене које су изградиле наш град”. Кампања је покренута у згради београдске Основне школе „Краљ Петар Први”, коју је пројектовала прва жена архитекткиња у Србији, Јелисавета Начић. На пет здања у Београду које су пројектовале српске архитекткиње постављене су табле са QR кодовима чијим читавањем пролазници и пролазнице могу да сазнају више о самој згради као и архитекткињи која ју је пројектовала.

У октобру 2019. године у организацији Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања реализована је и *Међународна конференција под називом: „Жене лидери и одрживи развој - истински равноправне”*. Средства за реализацију ове конференције, која је за циљ имала размену искустава и примера добре праксе са женама из целог света, планирана су у буџету Министарства за рад, запошљавање, борачка и социјална питања и реализована су у 2019. години у укупном износу од 7.500.000 динара.

Кроз IPA 2016 „*Кључни кораци ка родној равноправности*”, којим је ЕУ први пут издвојила средства за родну равноправност у Републици Србији, а чији је главни имплементациони партнер КТРП, реализоване су активности усмерене на јачање механизма за родну равноправност у локалној самоуправи и подршку организацијама цивилног друштва које раде на побољшању економског положаја жена, унапређењу њиховог положаја на тржишту рада, посебно жена на селу, и унапређењу женског предузетништва. Тренутно је на тај начин подржано 20 локалних механизма за родну равноправност у вредности од 83.000 евра и 12 организација цивилног друштва у вредности од 345.000 евра, а у 2020. години је планирана подршка за још четири организације цивилног друштва у износу од 135.000 евра. Такође, реализује се и пројекат „Упослимо 1.000 жена у руралним подручјима” у сарадњи са НАЛЕД-ом и Етнорежом. На тај начин запослено је 715 жена са села. Уведена је и годишња *Награда за родно најсензитивнију компанију*, у сарадњи са Удружењем пословних жена, која је у 2019. додељена по други пут.

Осим тога, КТРП и UN Women су у оквиру пројекта „*Кључни кораци ка родној равноправности*” подржали развијање *Приручника за употребу родно осетљивог језика*, који има за циљ да обезбеди смернице КТРП, али и свим државним службеницима и широј јавности за употребу родно осетљивог језика. Приручник је развијен у партнерству са Центром за женске студије, а уз подршку КТРП представљен је на Факултету политичких наука Универзитета у Београду. Том приликом, истакнуто је да употреба родно осетљивог језика доприноси подизању свести о значају равноправности жена и мушкараца и представља један од фактора који утиче на видљивост жена у јавном животу. Језик је снажно средство за борбу против родне дискриминације и предрасуда. Приручник је стога средство које може да помогне у остваривању родне равноправности, али и у унапређењу друштва у целини. Требало би да нађе широку примену међу државним службеницима и службеницима, наставницима и наставницама, активистима и активисткињама, новинарима и новинаркама и свима онима који желе да унапреде своје знање.

Покрајински секретаријат за социјалну политику, демографију и равноправност полова у оквиру својих надлежности, у великом броју активности, као и при креирању мера и њиховој реализацији у циљу унапређења равноправности полова, сарађује са институцијама и органима и организацијама, како на националном и покрајинском, тако и на локалном нивоу, као и међународним организацијама, попут: UN Women, OEBS и др. У 2019. години је у области родне равноправности путем јавног конкурса подржано 37 удружења грађана/удружења жена са територије

АП Војводине и за ове намене опредељено је 5.000.000 динара. Једна од активности Покрајинског секретаријата која има за циљ популаризацију родне равноправности и повећање видљивости и разумевања тема које су за унапређење ове области важне је издање „Женског роковника”. Будући да је тема Женског роковника у 2017. години била „Ромкиње Војводине”, а 2018. године „Храбре жене Војводине 19. и 20. века”, тема за 2019. годину је била: „*Жене Војводине – активисткиње за права особа са инвалидитетом*”. У издању је представљено 12 биографија жена са инвалидитетом. Издање Женског роковника за 2020. годину биће посвећено женама које су учествовале у парламентарном животу Војводине.

Национална академија за јавну управу у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности реализује обуке за запослене у органима државне управе и локалне самоуправе кроз *Општи програм обуке државних службеника за 2019. годину*, у оквиру области „Заштита људских права и тајност података”, на тему под називом: „*Дискриминација пред органима јавне власти*”. Министарство државне управе и локалне самоуправе у сарадњи са Повереником за заштиту равноправности и уз учешће Сталне конференције градова и општина, реализовали су десет регионалних радионица на тему: „*Заштита од дискриминације – препознавање и спречавање случајева дискриминације у раду органа јединица локалне самоуправе*”.

Када су у питању правосудни органи, треба истаћи да Правосудна академија у оквиру свог ИТ центра, развија систем за унакрсно повезивање одредаба националног законодавства са одредбама Европске конвенције за заштиту људских права, правним концептима које примењује Европски суд и његовом релевантном судском праксом, као и са УН стандардима и релевантним УН конвенцијама. Нови сегмент садржаја „Cross reference” апликације, који је током 2018. и 2019. године успостављен, односи се на директну примену стандарда људских права УН у поступцима пред домаћим судовима. Успостављене су четири области и то: азил и миграције; дискриминација; права детета и права особа са инвалидитетом.

Асоцијација за афирмацију жена – АФА је ресорном Министарству доставила извештај о томе да се прикључила иницијативи обележавања *Међународног дана девојчица у информационо-комуникационим технологијама* и организовала мини хакатон под називом „Hack#Teen”, у сарадњи са компанијом „Телеком Србија”. Пројекат је реализован са циљем промоције и повећања интересовања девојчица за природне науке и професије будућности. Такође, према извештају те асоцијације, у мају 2019. године у оквиру *АФА Недеље иновација* одржана је и манифестација под називом: „Како изградити национални оквир за иновациони екосистем и економију утицаја”, током које су компаније из различитих сектора привреде, појединци и организације приказале своје иновативне пројекте. Том приликом, награђене су „Жене у технологији по иницијативи компаније 2019” и „Жене у технологији 2019”. И на крају, ова асоцијација је у сарадњи са Америчком агенцијом за међународни развој (USAID) и „ИМПАКТ НАВ”, је реализовала *АФА Самит женског лидерства*, у октобру 2019. године, са циљем да се укаже на изазове са којима се жене сусрећу у околностима брзог технолошког напретка, великих промена које са собом носе бизнис и свакодневни живот, вештачке интелигенције. Према извештају ове асоцијације, постоји и *АФА менторски програм* који омогућава женама да потпуно бесплатно своје пословне амбиције обогате вештинама које су неопходне за успешно започињање сопственог бизниса, пословно повезивање и креирање нетворкинг бизнис мреже.

Према извештају удружења „Етнофорум” из Сврљига ово удружење, у сарадњи са Центром за истраживање јавних политика и удружењем „Атина” из Београда, Агенцијом за борбу против корупције и Центром за социјални рад у Сврљигу је током 2019. године реализовало више активности усмерених на: повећање безбедности жена у тој општини, оснаживање жена за покретање сопственог бизниса и ка већој партиципацији жена у политици и на местима одлучивања.

VI. СУДСКА ЗАШТИТА

У шестом поглављу *Закона о равноправности полова* регулисана је судска заштита од дискриминације на основу пола (чл. 43-51). Према овом закону, грађанскоправна заштита од дискриминације на основу пола покреће се тужбом пред надлежним судом. У оваквим поступцима примењују се одредбе *Закона о парничном поступку* („Службени гласник РС”, бр. 72/11, 49/13 – УС, 74/13 – УС, 55/14 и 87/18).

На основу члана 51. *Закона о равноправности полова* и *Правилника о евиденцији и документацији о правоснажним одлукама судова о заштити због дискриминације полова* („Службени гласник РС”, број 98/10) судови су дужни да министарству надлежном за послове равноправности полова доставе све правоснажне одлуке донете у парницама, али нису предвиђене санкције уколико то не учине или неблаговремено доставе тражене податке. Када је у питању остваривање судске заштите у 2019. години, а у вези са извештавањем о правосудним одлукама судова донетим у парницама за остваривање грађанскоправне заштите због дискриминације по основу пола, министарству надлежном за равноправност полова достављени су подаци од стране следећих **Основних судова** у: Пожеги, Бујановцу, Кршумлији, Мајданпеку, Лазаревцу, Сенти, Бору, Панчеву, Великој Плани, Горњем Милановцу, Великом Градишту, Шапцу, Димитровграду, Параћину, Обреновцу, Смедереву, Сурдулици, Сомбору, Крушевцу, Краљеву, Алексинцу, Брусу, Петровцу на Млави, Пожаревцу, Прокупљу, Ваљеву, Бачкој Паланци, Младеновцу, Чачку, Лозници, Крагујевцу, Ваљеву, Аранђеловцу, из Другог Основног суда у Београду, Руми, Нишу, Вршцу, Новом Пазару, Деспотовцу, Великом Градишту, Суботици, Трстенику, Зрењанину, Рашкој, Руми, Мионици, Ужицу, Убу, Аранђеловцу, Бечеју, Краљеву, Чачку, Пироту, Пријепољу и Јагодини истичући да није било покретања поступака и донетих пресуда по основу дискриминације на основу пола, док су Први основни суд у Београду и Основни суд у Неготину, по том основу, донели по једну пресуду, које су у прилогу и доставили. Такође, **Виши судови** у Панчеву, Зајечару, Суботици, Смедереву, Прокупљу, Јагодини, Новом Пазару, Крушевцу, Крагујевцу, Шапцу, Пироту, Лесковцу, Пожаревцу, Краљеву, Сремској Митровици, Сомбору, Ужицу, Чачку, Новом Саду, Зрењанину, као и **Апелациони судови** у: Новом Саду, Нишу и Крагујевцу су службеним или електронским путем ресорном Министарству доставили податке - да није било вођења спорова и није било одлука донетих у парницама за остваривање грађанскоправне заштите због дискриминације по основу пола у 2019. години.

У вези са наведеним, према расположивим подацима ресорног Министарства за извештавање у 2019. години, достављени су подаци из судова о **две донете судске пресуде у парницама за остваривање грађанскоправне заштите због дискриминације по основу пола**. Пресудом Првог основног суда у Београду П 16956/10 од 7. марта 2013. године, која је исправљена решењем Првог основног суда у Београду П 16956/10 од 27. марта 2013. године одбијен је тужбени захтев у парници тужиоца Повереника за заштиту равноправности из Београда, против туженог „МММ PIZZA GROUP ДОО“ из Новог Сада да је тужени, објављивањем огласа за посао садржине: „*Желите ли да постанете део Caribic тима... потребне девојке за рад на шалтеру*” извршио непосредну дискриминацију у области рада на основу пола. Другостепени суд пресудом Апелационог суда у Београду Гж 5012/13 од 19. јула 2013. године је преиначио првостепену пресуду и утврдио да је тужени објављивањем наведеног огласа извршио акт непосредне дискриминације на основу пола, јер је јавним оглашавањем нудио радно ангажовање само девојкама, односно младим особама женског пола, како то произлази из садржине огласа, а у смислу одредбе члана 6. *Закона о забрани дискриминације* и члана 5. *Закона о равноправности полова*. На наведен начин, тужени је групу лица (особе мушког пола), неоправдано ставио у неповољнији положај, онемогућавајући им заснивање радног односа, чиме је извршио дискриминацију по основу пола, која је забрањена одредбама члана

16. Закона о забрани дискриминације и члана 15. *Закона о равноправности полова*. Против наведене другостепене пресуде, тужени је изјавио ревизију, због битних повреда одредаба парничног поступка и погрешне примене материјалног права. Врховни касациони суд је испитао побијану одлуку и применом члана 408. *Закона о парничном поступку* („Службени гласник РС”, бр. 72/11, 49/13 и 74/13) и нашао да је захтев за ревизијом поступка неоснован и да није учињена битна повреда одредаба парничног поступка и закључио да је тужени наведеним поступањем извршио акт непосредне дискриминације на основу пола, због чега је првостепена пресуда правилно преиначена и тужбени захтев усвојен и у вези са наведеним донео Одлуку Врховног касационог суда Рев 872/2014 од 11. фебруара 2015. године.

У другом случају, достављена је пресуда Основног суда у Неготину П-478/19 од 7. августа 2019. године, која је постала правноснажна 29. октобра 2019. године, а којом се тужени Д.Д. из Јабуковца, обавезује да тужиљи Р.С. из Јасенице, на име накнаде нематеријалне штете услед претрпљених душевних болова због повреде угледа и части, исплати износ од 70.000 динара, као и да тужени, на име трошкова парничног поступка исплати тужиљи износ од 112.000 динара и то у обе ставке са законском затезном каматом од дана извршности пресуде па до коначне исплате, а све у року од осам дана, под претњом принудног извршења. Тужиља је у тужби, прецизираној и преиначеној, као и на расправи пред судом, лично и преко пуномоћника, навела да је дана 25. октобра 2015. године, између 03,00 часова и 06,00 часова у Неготину, тачније у клубу „50”, у ул. Стефаније Михајловић, тужени у алкохолисаном стању ометао полицијске службенике ПС Неготин у вршењу службене дужности претивши им и убиством, међу њима и тужиљи, упутивши јој јавно увреде које су биле засноване на њеном полу. Основни суд у Неготину је применом одредбе члана 232. ЗПП-а, водећи рачуна о свим објективним и субјективним околностима конкретног случаја, одлучио да је тужени за душевни бол због повреде угледа и части обавезан да тужиљи, на основу регулативе из члана 154. и 200. ЗОО-а, исплати досуђени износ накнаде за овај вид нематеријалне штете.

VII НАДЗОР НАД ПРИМЕНОМ ЗАКОНА

1. Министарство надлежно за послове равноправности

У складу са чланом 52. *Закона о равноправности полова* надзор над применом овог закона спроводи министарство надлежно за послове равноправности полова. На основу члана 16. Закона о министарствима („Службени гласник РС”, бр. 44/14, 14/15, 54/15, 96/15 - др. закон и 62/17), Министарство за рад, запошљавање, борачка и социјална питања је у 2019. години било надлежно за послове родне равноправности. **Инспекторат за рад**, као орган управе у саставу тог Министарства је вршио надзор над применом тог закона, али и других прописа у области радних односа и области безбедности и здравља на раду. План рада Инспектората за рад је усмерен ка остварењу приоритетних циљева **инспекције рада**, која делује на локалном нивоу вршећи углавном контролу у примени мера у области радних односа и области безбедности и здравља на раду. У вези са наведеним, инспекција рада врши и контролу примене одредаба члана 11. и чл. 14 – 21. *Закона о равноправности полова*, у току ванредних инспекцијских надзора, по поднетим захтевима запослених и грађана у циљу отклањања уочених неправилности.

Инспекторат за рад је у свом извештају за 2019. годину истакао чињеницу да инспекција рада у току године извршила 93% ванредних инспекцијских надзора и 7% редовних надзора (редовни надзори у области радних односа, у области безбедности и здравља на раду и интегрисани инспекцијски надзори), при чему инспектори рада контролишу примену Закона о равноправности

полова по службеној дужности у току вршења редовних интегрисаних инспекцијских надзора, који обухватају и област радних односа и област безбедности и здравља на раду. У вези са наведеним, Инспекторат за рад је у свом извештају доставио податак да у 2019. години запослени у Републици Србији нису подносили захтеве за заштиту права у вези са применом *Закона о равноправности полова*, али су инспектори рада извршили 1.039 надзора у којима су вршили и контролу примене *Закона о равноправности полова*, када су утврдили да 1.024 послодаваца води евиденцију о полној структури запослених. У преосталих 15 надзора, мере за отклањање утврђених неправилности у примени *Закона о равноправности полова* су наложене мером изреченом на записник о инспекцијском надзору. Наиме, у случају када инспектор у поступку вршења надзора утврди да надзирани субјекат не примењује одредбе прописа над чијом применом се врши надзор, инспектор тада сходно одредби члана 27. *Закона о инспекцијском надзору* прво предузима превентивне мере у смислу да се послодавцу налогом који је изречен на записник налаже отклањање утврђених повреда прописа. Ако надзирани субјекат у остављеном року не предузме мере које су му наложене, односно предложене, не отклони незаконитост и штетне последице и не испуни прописане обавезе, инспектор доноси решење којим изриче мере за отклањање незаконитости и штетних последица и испуњавање прописаних обавеза.

У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2019. године инспектори рада нису подносили захтеве за покретање прекршајног поступка у вези са применом *Закона о равноправности полова*.

РЕЗУЛТАТИ АНАЛИЗЕ ПРИМЕНЕ ЗАКОНА И ПРЕПОРУКЕ ЗА УНАПРЕЂЕЊЕ РАВНОПРАВНОСТИ ПОЛОВА У НАРЕДНОМ ПЕРИОДУ

1. Полазећи од приоритеног циља Владе Републике Србије, утврђеном у АПСПВ 4.2. – *Ефективна популациона политика и посвећеност осетљивим (рањивим) групама*, као и предвиђеним резултатима – *Унапређена родна равноправност жена и мушкараца и култура родне равноправности*, указујемо на то да се на основу испитивања ставова јавног мњења о томе шта грађани и грађанке у Републици Србији мисле о родној равноправности, као и спречавању и о сузбијању насиља над женама – дошло се до сазнања да 74% испитаника и испитаница има позитиван став о родној равноправности у Републици Србији.

2. Резултати поменутог испитивања ставова јавног мњења, које је реализовано у складу са чланом 11. тачка 2) тзв. Истанбулске конвенције, односно са *Законом о потврђивању Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици* („Службени гласник РС – Међународни уговори”, број 12/13), указују на потребу да се у наредном периоду становници Републике Србије интезивније укључе у различите видове информисања и обука о родној равноправности, примени политика једнаких могућности и спречавању насиља у породици, а посебно насиља над женама.

3. Уз већ наведене недостатке *Закона о равноправности полова*, садржане у *Извештају о стању заштите и унапређења равноправности полова у Републици Србији за 2018. годину*, на основу анализе достављених извештаја за 2019. годину утврђено је да је један од значајних недостатака постојећег закона то што у своје приоритене области примене није уврстио и привреду и економски развој, што би омогућило адекватнију примену подстицајних мера за мање заступљени пол у предузетништву. Будући да је по подацима АПР-а из 2019. године, садржаним у овом извештају - заступљеност мушкараца међу регистрованим привредним субјектима у Републици Србији неколико пута виша него жена, као и међу власницима и власницама удела у привредним субјектима, стечајним управницима, члановима управних и надзорног одбора, наведени подаци упућују на

закључак о неопходности снажније политичке и финансијске подршке програмима за повећање заступљености и утицаја жена у одлучивању у различитим привредним областима, а нарочито у предузетништву.

4. Полазећи од потребе за унапређење родне равноправности у друштву, а посебно у подстицању запошљавања и samozapošljavanja жена и економском оснаживању жена, у наредном периоду у оквиру планирања и примене мера Активне политике запошљавања треба применити нове подстицајне мере за најбројнију осетљиву друштвену групу – жене, тако што ће увести *посебна категорија за ту групу под називом: „незапослене жене”*. У складу са тим, мере активне политике запошљавања треба применити и на *посебне поткатегије незапослених жена*, које су вишеструко дискриминисане, а нарочито на: жене које су дугорочно незапослене, жене које су жртве насиља, жене са ХИВ-ом, жене оболеле од ретких и тешких болести, жене са инвалидитетом, жене које су старије од 50 година, жене избеглице и интерно расељене жене, самохране мајке, жене из мањинских националних група, а посебно Ромкиње, жене које су жртве трговине људима, жене са другачијим сексуалним опредељењем из категорије LGBTIQ и жене из неразвијених сеоских подручја. Реализација ове препоруке је веома важна јер, према подацима Републичког завода за статистику, стопа запослености жена износи 38,1%, а мушкараца 52,8%. Такође, жене чине чак 84% помажућих чланова пољопривредних газдинстава чији је рад неплаћен.

5. Проблем у извештавању о примени *Закона о равноправности полова* у 2019. години представља одсуство законске обавезе за сачињавање и достављање извештаја за већи део органа јавне власти. Такође, иако постоји законска обавеза извештавања ресорног Министарства од стране правосудних органа, иако је приметан знатан пораст броја судова у испуњавању ове обавезе у 2019. години у односу на претходну, 2018. годину, чињеница је да поједини судови не испуњавају своје обавезе у извештавању. Осим тога, извештаји послодаваца који запошљавају више од 50 лица, каснили су и по неколико месеци због ситуације у вези са пандемијом COVID-19.

6. На основу истраживања реализованог у 2019. години којим су била обухваћена 144 локална механизма за родну равноправност у три региона у Републици Србији: Војводина, Шумадија и Западна Србија, Јужна и Источна Србија, дошло се до сазнања да више од половине локалних самоуправа у Републици Србији нема континуиране активности у домену родне равноправности, те би у наредном периоду фокус активности усмерених на остваривање и унапређивање родне равноправности требало усмерити на локални ниво одлучивања.

7. У вези са надзором над спровођењем овог закона, надлежности појединих инспекцијских органа и служби у областима: здравствене заштите, просвете, спорта, одбране и безбедности, државне управе и локалне самоуправе - нису у довољној мери препознате и разрађене у *Закону о равноправности полова*, са изузетком инспекције за рад, којој је и поверен надзор над спровођењем овог закона у домену рада и запошљавања, безбедности и заштите на раду. У периоду од 1. јануара до 31. децембра 2019. године инспектори рада нису подносили захтеве за покретање прекршајног поступка у вези са применом *Закона о равноправности полова*.

8. У оквиру процеса приступања Републике Србије Европској унији (ЕУ) уочено је да се постојећим решењима *Закона о равноправности полова* не достижу заједничке тековине равноправности жена и мушкараца и да није у пуној мери усаглашен са релевантним законодавством ЕУ и са потврђеним међународним споразумима, па је потребно што хитније доношење новог закона, тј. *Закона о родној равноправности*.